

Worden waarden gewaardeerd?

Onderzoek naar het oordeel van Zuid-Afrikaanse jongeren over het appelleren aan behoudendheid in voorlichtingsteksten over Aids en de invloed van deze teksten op hun attitude ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's.

Mabel Leijten
Radboud Universiteit Nijmegen
Faculteit der Letteren
Taal en Cultuurstudies
Begeleiders:
Prof. dr. C.J.M. Jansen &
Prof. dr. L.G. de Stadler
Rotterdam, december 2005

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

1	'Fighting Aids will cost \$20bn' - Inleiding	1
2	Theoretisch kader	3
2.1	Onderzoek van Schwartz (1992, 1995)	3
2.1.1	Waarden	3
2.1.2	Het model van Schwartz (1992, 1995)	4
2.1.3	Godsdienstigheid en basiswaarden	8
2.2	Onderzoek van Geysendorpher	9
2.3	Etniciteit en godsdienst van Zuid-Afrikanen	11
2.4	Attitudes en gedrag	12
2.4.1	Theory of Reasoned Action	13
2.4.2	Integrative Model of Behavioral Prediction	14
2.4.3	De plaats van waarden in het Integrative Model of Behavioral Prediction	16
2.5	Probleemstelling in het huidige onderzoek	17
2.5.1	Doelstelling	17
2.5.2	Voorlopige vraagstelling	18
3	Onderzoeksopzet	20
3.1	Onderzoeksontwerp	20
3.2	Onderzoeksmateriaal	21
3.2.1	Corpusanalyse	21
3.2.2	Tekstontwerp	24
3.2.3	Pre-testen: opzet en resultaten	25
3.3	Proefpersonen	26
3.4	Onderzoeksvariabelen	27
3.4.1	Onafhankelijke variabele	28
3.4.2	Persoonsvariabelen	28

3.4.3	Afhankelijke variabelen	29
3.5	Meetinstrument	30
3.6	Afnameprocedure	31
3.7	Betrouwbaarheid van de variabelen	33
3.8	Manipulation check	37
4	Resultaten	40
4.1	Beschrijvende statistieken	40
4.2	Univariate variantie-analyses van de afhankelijke variabelen	40
4.3	Nadere analyse van de variabele 'behoudendheid van de proefpersonen'	46
5	Conclusie	50
5.1	Conclusies op basis van de meest opvallende effecten die <i>niet</i> gevonden werden	51
5.2	Conclusies op basis van de meest opvallende gevonden effecten	51
5.3	Conclusies op basis van de overige gevonden effecten	53
6	Discussie	55
6.1	Kritische kanttekeningen bij de opzet en uitvoering van dit onderzoek	55
6.2	Ideeën voor vervolgonderzoek	56
Literatuurlijst		
Bijlagen		
1	Het corpus, vragen, handleiding en antwoordformulier	
2	De tekstfragmenten waarbij de oordelen van de analisten voldoende overeenkwamen	
3	Tekstfragmenten geschikt voor tekst 1 en 2	
4	Tekst 1A en 2A, Tekst 1B en 2B (Tekst 1B en 2B: onderzoeksmateriaal)	
5	Resultaten pre-test 1 en pre-test 2	
6	De vragenlijst	

Voorwoord

Allereerst moet ik echt even kwijt hoe heerlijk het voelt om mijn afstudeerscriptie afgerond te hebben! Na een vijftal fijne jaren is het nu tijd geworden mijn studententijd af te sluiten.

Hoe veel mooier had ik het mijzelf kunnen wensen dan mijn studie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (inmiddels Radboud Universiteit) af te ronden met een periode van 4 maanden in het prachtige land Zuid-Afrika. Ik ben nog altijd erg dankbaar voor de kans die ik heb gekregen om daar een tijd te mogen doorbrengen. Hoewel niet altijd makkelijk om 'het thuisfront' ook echt thuis te laten, heb ik me in Stellenbosch heel erg thuis gevoeld. De belevenissen van reizen, vrijwilligerswerk en werken aan mijn onderzoek zijn een blijvende herinnering.

Gedurende mijn tijd in Stellenbosch heb ik veel mensen mogen ontmoeten. De meiden, Babs, Anique en Eliane, met wie ik een wereldtijd gehad heb. De mensen van het Taalsentrum van de Universiteit te Stellenbosch, aan wie ik enorm veel steun heb gehad bij het vertalen naar het Afrikaans, in het bijzonder mevrouw Erina Basson.

Eenmaal terug in Nederland bleek hoezeer Zuid-Afrika me geraakt had. Het heeft best een tijd geduurd voordat ik mijn 'draai' weer had gevonden. Zo ook om mijn onderzoek ook daadwerkelijk te vertalen in een scriptie, maar nu is het dan zover.

Graag wil ik mijn beide begeleiders Carel Jansen en Leon de Stadler heel hartelijk bedanken voor al hun steun bij het inrichten, uitvoeren en uitwerken van mijn onderzoek. Carel, dank u wel voor uw enthousiaste begeleiding en kritische blik. Leon, ik wil u bedanken voor de fijne ontvangst in Zuid-Afrika, alle hulp en nogmaals voor de snelle beoordeling zo vlak voor de zomervakantie.

Tot slot wil ik heel graag mijn fantastisch lieve ouders bedanken. Zij hebben studeren voor mij mogelijk gemaakt en daar ben ik ze heel dankbaar voor.

En Robbert..... Dankie, voor alles!!!!!!!

Voor u ligt het resultaat van het onderzoek dat ik in de zomer van 2004 in Stellenbosch mocht uitvoeren. Hoewel ik me bewust ben van de relatieve bijdrage die dit onderzoek kan leveren aan de strijd tegen Aids in Zuid-Afrika, hoop ik met dit onderzoek mijn steentje bij te dragen aan een verbeterde kwaliteit van voorlichtingsteksten over Aids in Zuid-Afrika.

Mabel

Rotterdam, december 2005

Samenvatting

Wereldwijd vormt HIV/Aids voor mensen een vreselijke bedreiging: geschat wordt dat het virus reeds meer dan 60 miljoen mensen besmette. Het land met het hoogste aantal besmettingen van het virus is Zuid-Afrika. Een tweejaarlijks rapport van UNAIDS wijst uit dat 21.5 % van de Zuid-Afrikaanse bevolking in de leeftijd van 15 tot 49 besmet is met het virus (UNAIDS, 2004). Volgens UNAIDS is er helaas nog geen sprake van een afname van de AIDS epidemie, sterker nog het aantal HIV-geïnfekteerden blijkt toe te nemen. Een van de maatregelen om Aids in Zuid-Afrika te bestrijden is het geven van voorlichting in brochures.

Dit onderzoek maakt onderdeel uit van het zogenaamde EPIDASA-project dat zich richt op de effectiviteit en verbetering van HIV/AIDS voorlichtingsbrochures in Zuid-Afrika. In de strijd tegen Aids is effectieve voorlichting van levensgroot belang.

Het onderzoek was een experimenteel onderzoek. In dit onderzoek werden de etnische achtergrond, het geslacht, de behoudendheid en de godsdienstige betrokkenheid van 180 proefpersonen vastgesteld. Centraal in dit onderzoek stond de relatie tussen voorgenoemde proefpersoonskenmerken met hun oordelen over diverse aspecten van twee varianten van een voorlichtingstekst: het appel aan behoudendheid, de geloofwaardigheid van de schrijver van de tekst, en ook met hun attitudes ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. Een van de belangrijkste doelen hierbij was na te gaan of er een relatie bestond tussen de behoudendheid van de proefpersonen en hun oordeel over een tekst waarin sterk versus zwak geappelleerd wordt aan behoudendheid. Met andere woorden: beoordeelden de behoudender jongeren de meer behoudende tekst positiever? En beoordeelden de minder behoudende jongeren de minder behoudende tekst positiever?

Eerder onderzoek van Geysendorpher (2003) was de aanleiding voor dit onderzoek. Geysendorpher (2003) deed onderzoek naar de attitude van blanke Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van waardeappels in HIV/Aids-voorlichtingsbrochures. In het huidige onderzoek werd ervoor gekozen om het onderzoek van Geysendorpher (2003) te verbreden. Evenals in het onderzoek van Geysendorpher speelde ook in het huidige onderzoek het onderzoek van Schwartz (1992) naar menselijke basiswaarden een grote rol. Schwartz onderscheidt tien verschillende menselijke basiswaarden, te weten: macht, iets bereiken, hedonisme, stimulatie, onafhankelijkheid, universalisme, welwillendheid, traditie, inschikkelijkheid en veiligheid. Tussen deze tien basiswaarden bestaan overlappingen en tegenstellingen. Schwartz vat deze overlappingen en tegenstellingen samen in een

tweedimensionale bovenliggende structuur. Eén dimensie hiervan stond centraal in dit onderzoek, namelijk de dimensie: 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid'.

In een tussen-proefpersoonsontwerp werden twee voorlichtingsteksten op het gebied van Aids voorgelegd aan in totaal 60 blanke en 60 kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren.

Gevarieerd werd in de mate waarin werd geappelleerd aan behoudendheid. In tekst 1 werd sterk geappelleerd aan behoudendheid en lag de nadruk op de thema's: geen seks voor het huwelijk, trouw blijven, kennis over Aids en seks om iemand te plezieren. In tekst 2 werd zwak geappelleerd aan behoudendheid en lag de nadruk op verantwoordelijkheid en vrijheid van meningsuiting.

In het experiment werd ook een controlegroep betrokken bestaand uit 28 blanke en 32 kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren, om na te gaan of het al dan niet lezen van een tekst de attitude ten aanzien van de Aids-gerelateerde thema's zou beïnvloeden.

In dit onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal:

Wat is de relatie tussen de etnische achtergrond, het geslacht, de behoudendheid en de godsdienstige betrokkenheid van Zuid-Afrikaanse jongeren en hun oordelen over diverse aspecten van twee varianten van een voorlichtingstekst over Aids: het appel aan behoudendheid, de geloofwaardigheid van de schrijver van de tekst, en hun attitudes ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's?

Opvallend genoeg bleek uit de resultaten dat de Zuid-Afrikaanse jongeren, ongeacht hun mate van behoudendheid, de minder behoudende tekst positiever beoordeelden dan de minder behoudende tekst. Daarnaast bleek dat het al dan niet lezen van een tekst niet van invloed was op de attitude van Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van de thema's: seks voor het huwelijk, trouw blijven, kennis over Aids, seks om iemand te plezieren, verantwoordelijkheid en vrijheid van meningsuiting.

Voorts bleek dat de attitude van de kleurling jongeren ten aanzien van het thema 'kennis over Aids' positiever was dan de attitude van de blanke jongeren. Verder bleek dat de attitude van de jongens ten aanzien van het thema 'seks om iemand te plezieren' positiever was dan de attitude van de meisjes.

Verder bleek dat de meisjes de teksten positiever beoordeelden dan de jongens (zonder onderscheid naar tekstvariant). Tevens bleek dat de kleurling jongeren de teksten positiever beoordeelden dan de blanke jongeren (zonder onderscheid naar tekstvariant). Daarnaast

bleek dat de kleurling jongeren ook de schrijvers van de teksten positiever beoordeelden (zonder onderscheid naar tekstvariant).

Het bleek dat de mate van behoudendheid van de jongeren samenhang met hun oordeel over de tekst, hun oordeel over de schrijver van de tekst en hun attitude ten aanzien van de thema's: geen seks voor het huwelijk, trouw blijven, verantwoordelijkheid en seks om iemand te plezieren. Hoe behoudender de jongeren waren, des te positiever was hun oordeel over de tekst. Hoe behoudender de jongeren waren, des te positiever was ook hun oordeel over de schrijver was en hoe behoudender, des te positiever waren hun attitudes ten aanzien van de thema's: geen seks voor het huwelijk, trouw blijven en verantwoordelijkheid. Hoe behoudender de jongeren waren, des te negatiever hun attitude was ten aanzien van het thema 'seks om iemand te plezieren'.

De mate van behoudendheid van de jongeren speelde een grote rol in hun oordelen. Besloten werd daarom nader te analyseren hoe de behoudendheid van de jongeren zich verhiel tot hun etnische achtergrond, hun geslacht en hun godsdienstige betrokkenheid. Uit deze nadere analyse bleek dat de kleurling jongeren behoudender waren dan de blanke jongeren. Tevens bleek dat de godsdienstige betrokkenheid van de jongeren samenhang met de behoudendheid van de jongeren. Hoe hoger de godsdienstige betrokkenheid was, des te behoudender de jongeren bleken te zijn.

De conclusies van dit onderzoek vragen op een aantal punten nader onderzoek, bovendien zijn er suggesties te geven voor vervolgonderzoek.

Het meest opvallend was de rol van de behoudendheid van de proefpersonen in dit onderzoek. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan voorzichtig gesteld worden dat de behoudendheid van de proefpersonen van invloed lijkt te zijn op hun oordeel over een voorlichtingstekst over Aids, en de schrijver van de tekst en op de attitudes van deze jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. Tevens lijkt het erop dat Zuid-Afrikaanse blanke jongeren een voorlichtingstekst anders beoordelen dan kleurling jongeren. Daarnaast lijken Zuid-Afrikaanse jongens een voorlichtingstekst anders te beoordelen dan meisjes. De rol van behoudendheid dient nader te worden onderzocht.

De resultaten van dit onderzoek geven aan dat Zuid-Afrikaanse christelijke jongeren, ongeacht hun mate van behoudendheid, de meer behoudende tekst niet verkiezen boven de minder behoudende tekst. Dit zou kunnen betekenen dat er een verschuiving is in de moraliteit van Zuid-Afrikaanse jongeren. Nader onderzoek is van belang om na te gaan waarom Zuid-Afrikaanse jongeren een minder behoudende tekst verkiezen boven een meer

behoudende. Tevens lijkt het goed na te gaan in hoeverre de christelijke Zuid-Afrikaan, meer in het bijzonder de jongere, behoudende opvattingen heeft.

Ook kan er overwogen worden illustraties te gebruiken in de teksten om de mate van het appel aan behoudendheid in de teksten nog meer te accentueren en de teksten meer aansprekend te maken. In dit onderzoek is bewust gekozen, slechts de kracht van de inhoud van de tekst en de gehanteerde thema's te laten spreken. Het gevaar bestaat dat afbeeldingen en dergelijke de aandacht afleiden van de gebruikte argumenten in de tekst zelf.

1 'Fighting Aids will cost \$20bn' - Inleiding

Aan de vooravond van de Wereld Aids Conferentie¹ in Bangkok, Thailand, wordt een rapport gepubliceerd dat de bovenstaande krantenkop oplevert. Een tweemaaljaarlijks rapport van UNAIDS, het HIV/Aids-programma van de Verenigde Naties, becijfert dat de benodigde middelen om Aids wereldwijd te bestrijden zullen stijgen tot \$20bn. Met name de groei van het aantal HIV/Aids-besmettingen in Azië is schrikbarend. Echter het land met nog altijd het grootste aantal besmette mensen is Zuid-Afrika (Financial Times, 7 juli 2004).

Woensdag 7 juli 2004. Vandaag vertrek ik naar Zuid-Afrika. Bij binnenkomst in het vliegtuig wordt aan mij een krant uitgereikt. De Financial Times. De kop op de voorpagina is een weinig bemoedigende: de strijd tegen Aids zal wereldwijd jaarlijks \$20bn kosten.

Ik ben op weg naar Stellenbosch, Zuid-Afrika. Hier zal ik in het kader van mijn afstudeerscriptie deelnemen aan het EPIDASA-project. Zes universiteiten (waarvan drie in Nederland² en drie in Zuid-Afrika³) zijn in het jaar 2002 een uitwisselingsproject gestart, dat zij EPIDASA hebben genoemd. EPIDASA staat voor: 'Improving the Effectiveness of Public Information Documents on HIV/Aids in South Africa'. Dit project richt zich door middel van wetenschappelijk onderzoek van HIV/Aids-voorlichtingsmateriaal op de effectiviteit en verbetering van Aids-voorlichtingsteksten aan Zuid-Afrikanen. Er is namelijk niet veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de effectiviteit van HIV/Aids-voorlichtingsteksten. Degelijk wetenschappelijk onderzoek is van groot belang, om gerichte verbetering aan te brengen in de gebruikte voorlichtingsteksten, welke nodig zijn in de dagelijkse strijd tegen HIV/Aids in Zuid-Afrika. Geschat wordt dat in Zuid-Afrika 5.3 miljoen mensen van de in totaal 45 miljoen inwoners besmet is met het virus (UNAIDS, 2004). Een van de maatregelen om Aids in Zuid-Afrika te bestrijden is het geven van voorlichting in brochures. Resultaten van een rapport van de Aids Foundation of South Africa (2000) tonen aan dat de effectiviteit van de voorlichting tegenvalt.

Het EPIDASA-project bestaat uit vijf deelprojecten. Inmiddels zijn reeds verschillende onderzoeken gedaan binnen deze deelprojecten. Dit onderzoek maakt deel uit van het vijfde deelproject, dat zich richt op het ontwerpen en testen van Zuid-Afrikaanse

¹ De Wereld Aids Conferentie vond plaats van 11 tot en met 16 juli 2004.

² De Universiteit Twente, de Universiteit van Tilburg en de Radboud Universiteit te Nijmegen.

³ University of South Africa, University of Pretoria en Stellenbosch University

voorlichtingsteksten op het gebied van Aids. Dit onderzoek is gedeeltelijk een replicatie van het onderzoek van Geysendorpher (2003). Replicatie-onderzoek is van groot belang voor het EPIDASA-project om de kwaliteit van reeds gedaan wetenschappelijk onderzoek te waarborgen. Door middel van replicatie-onderzoek worden resultaten uit eerder onderzoek mogelijk ondersteund, dan wel tegengesproken. Tegengesproken resultaten geven meer vertrouwen in de eerder gevonden resultaten. Tegengesproken resultaten kunnen aanleiding geven tot nader onderzoek.

In het onderzoek van Geysendorpher is nagegaan wat de attitude is van blanke Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van waardeappels in Zuid-Afrikaanse voorlichtingsteksten op het gebied van Aids. In dit onderzoek is ervoor gekozen om het onderzoek van Geysendorpher te verbreden.

Onderzoek van Schwartz (2002, 2005) naar menselijke basiswaarden speelt, evenals in het onderzoek van Geysendorpher, een grote rol in dit onderzoek. Dit onderzoek hanteert een andere benadering van het onderzoek van Schwartz dan het onderzoek van Geysendorpher. In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 2 Theoretisch Kader) wordt een uiteenzetting gegeven van het theoretisch kader waarbinnen dit onderzoek heeft plaatsgevonden. In dit hoofdstuk worden onder andere het onderzoek van Geysendorpher en onderzoek van Schwartz nader uiteengezet. In hoofdstuk 3 zal de opzet en uitvoering van dit onderzoek besproken worden en zal de precieze rol van onderzoek van Schwartz duidelijk worden gemaakt. In hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd. De conclusies worden behandeld in hoofdstuk 5. Tot slot worden in hoofdstuk 6 kritische kanttekeningen bij de opzet en uitvoering van dit onderzoek geplaatst en worden ideeën voor vervolgonderzoek geopperd.

2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden theoretische en empirische studies besproken die relevant zijn voor dit onderzoek. In paragraaf 2.1 staat onderzoek van Schwartz (1992, 1995) op het gebied van waarden centraal. Dit onderzoek van Schwartz diende als basis voor het huidige onderzoek. In paragraaf 2.2 wordt onderzoek van Geysendorpher (2003) behandeld waar deze studie een vervolg op is. In paragraaf 2.3 wordt onderzoek van onder meer Richmond et al. (2002) naar de etniciteit en godsdienst van Zuid-Afrikanen besproken. In paragraaf 2.4 wordt, met behulp van een model van Fishbein en Yzer (2003), uiteengezet hoe attitudes en gedrag veranderd kunnen worden en hoe een appel aan bepaalde waarden in een tekst het overtuigingsproces van de ontvanger kan beïnvloeden. Tot slot wordt in paragraaf 2.5 de probleemstelling in het huidige onderzoek gepresenteerd.

2.1 Onderzoek van Schwartz (1992, 1995)

2.1.1 Waarden

Eén van de eerdere onderzoekers die zich heeft gericht op menselijke basiswaarden is Rokeach (1973). Hij definieert een waarde (1973, p. 5) als: 'Een duurzame cognitie dat een bepaalde handelwijze of toestand de voorkeur verdient boven een andere handelwijze of toestand'. Rokeach (1973, p. 5) zegt dat waarden een universeel karakter hebben; iedereen op de wereld hangt waarden op een bepaalde manier aan. De manier waarop mensen waarden prioriteren verschilt echter. Zal de ene persoon 'veiligheid' als hoogste waarderen, zo kan een andere persoon 'onafhankelijkheid' zeer belangrijk vinden. De ordening waarin bepaalde waarden een hogere waardering krijgen dan andere waarden, wordt een waardehiërarchie genoemd. Waarden vormen de criteria aan de hand waarvan mensen gebeurtenissen en andere mensen (inclusief zichzelf) evalueren en op grond waarvan zij keuzen maken en hun gedrag verantwoorden (Schwartz, 1992). Schwartz & Bilsky (1987, 1990) onderscheiden vijf kenmerken van waarden: 1) het zijn concepten of overtuigingen, 2) ze hebben betrekking op wenselijke uiteindelijke toestanden of gedragingen, 3) ze gaan uit boven specifieke situaties, 4) ze leiden tot selectie of evaluatie van gedrag en gebeurtenissen, en 5) ze zijn geordend op basis van relatieve belangrijkheid. Waarden zijn niet direct herkenbaar, maar veelal herleidbaar uit attitudes en overtuigingen. Iedereen heeft waarden, attitudes en overtuigingen. Het aantal waarden is beperkt. Ze vormen de idealen die mensen nastreven. Rondom dat beperkte aantal waarden bevindt zich een groot aantal attitudes. Dat zijn evaluatieve standpunten over allerlei verschillende onderwerpen zoals personen, films, boeken enzovoorts. Deze attitudes zijn weer gebaseerd

op overtuigingen, descriptieve standpunten over de toestand in de wereld. Attitudes vormen een evaluatieve samenvatting van de verschillende overtuigingen over het attitudeobject. Een persuasieve tekst met informatie over een object kan leiden tot de vorming van overtuigingen, bijvoorbeeld: 'homoseksuelen lopen een groot gevaar op Aids'. Dit kan vervolgens leiden tot de vorming van attitudes: 'homoseksuelen brengen altijd problemen met zich mee'. Waarden representeren een ideale toestand; alle gevolgen die deze ideale toestand dichterbij brengen, worden positief geëvalueerd. Alle gevolgen of eigenschappen die de ideale toestand verder weg brengen, worden negatief geëvalueerd. De hiervoor genoemde overtuiging en attitude met betrekking tot Aids, brengen de waarde 'veiligheid' verder weg en worden daarom negatief geëvalueerd. Waarden vormen aldus de bewust of onbewuste geactiveerde criteria voor de evaluatie van de overtuigingen (Hoeken, 1998, p. 32, 36 en 37).

2.1.2 Het model van Schwartz (1992, 1995)

Schwartz en zijn collega's (Schwartz & Bilsky, 1987, 1990; Schwartz, 1992) deden uitgebreid onderzoek naar waarden. Zij bouwden daarbij voort op het werk van Rokeach (1973) in een poging te komen tot een universeel model van waarden. Schwartz deed onderzoek naar de diverse typen waarden, probeerde een allesomvattende verzameling van waarden te ontwikkelen, onderzocht of die waarden een vergelijkbare betekenis hadden in de verschillende culturen, en probeerde te komen tot een structuur van waarden, waarin waarden worden gepositioneerd aan de hand van hun verschillen en overeenkomsten met andere waarden. Schwartz (1992) onderscheidt op basis van empirisch onderzoek in zijn theorie 56 afzonderlijke waarden, die hij in tien verschillende typen menselijke basiswaarden onderverdeelt, te weten: macht, iets bereiken, hedonisme, stimulatie, onafhankelijkheid, universalisme, welwillendheid, traditie, inschikkelijkheid en veiligheid. Deze tien basiswaarden zijn herkenbaar voor de leden van een willekeurige gemeenschap. Hieronder wordt een omschrijving gegeven van de tien afzonderlijke basiswaarden, die is ontleend aan Schwartz & Huismans (1995, p. 90) en vervolgens vertaald door de onderzoeker.

1. *macht (power)*: sociale status en prestige, controle of dominantie van mensen en bronnen
2. *iets bereiken (achievement)*: persoonlijk succes door een zichtbare competentie m.b.t. sociale standaarden
3. *hedonisme (hedonism)*: plezier en zinnelijke bevrediging voor zichzelf
4. *stimulatie (stimulation)*: opwinding, vernieuwing en uitdaging in het leven
5. *onafhankelijkheid (self-direction)*: onafhankelijkheid in gedachten en acties, kiezen, creëren, onderzoeken

6. *universalisme (universalism)*: begrip, waardering, tolerantie en bescherming van de voorspoed van mensen en natuur
7. *welwillendheid (benevolence)*: bescherming en uitbreiding van het welzijn van mensen met wie iemand regelmatig contact heeft
8. *traditie (tradition)*: respect, binding en acceptatie van de gebruiken en ideeën die verwant zijn met een traditionele cultuur of religie
9. *inschikkelijkheid (conformity)*: afzien van acties, neigingen en impulsen, bedoeld om anderen te choqueren of beschadigen of bedoeld om sociale verwachtingen en normen te schenden
10. *veiligheid (security)*: veiligheid, harmonie en stabiliteit van de maatschappij, relaties en zichzelf

Schwartz (1992) berekende de onderlinge verhoudingen tussen de waarden. Empirisch onderzoek van Schwartz (1992) toont aan welke basiswaarden elkaar overlappen en welke basiswaarden tegengesteld zijn aan elkaar. De overlappingsen zijn relevant voor de indeling van basiswaarden in categorieën.

De volgende overlappingsen werden door Schwartz gevonden:

1. in macht en iets bereiken worden superioriteit en hoogwaardigheid benadrukt;
2. in iets bereiken en hedonisme wordt het centraal stellen van het eigen individu benadrukt;
3. in hedonisme en stimulatie wordt verlangen naar vermaak benadrukt;
4. in stimulatie en onafhankelijkheid worden beheersbaarheid en openheid ten aanzien van veranderingen benadrukt;
5. in onafhankelijkheid en universalisme wordt het vertrouwen in de eigen beoordeling/beheersbaarheid benadrukt;
6. universalisme en welwillendheid zijn erop gericht om meerwaarde te bieden voor anderen. Zij overstijgen zelfzuchtige interesses;
7. in welwillendheid en inschikkelijkheid of traditie wordt toewijding aan het eigen sociale netwerk benadrukt;
8. in inschikkelijkheid en traditie worden het behoud van hiërarchie en harmonie in relaties benadrukt;
9. in veiligheid en macht wordt de dreiging van onzekerheid bij het beheersen van relaties en bronnen vermeden.

Het bestaan van tegengestelde basiswaarden maakt volgens Schwartz dat individuen waardeprioriteiten kunnen aanbrengen binnen hun leven. Schwartz vond de volgende tegenstellingen:

1. onafhankelijkheid en stimulatie versus inschikkelijkheid, traditie en veiligheid. Onafhankelijke gedachten en acties en het zoeken naar verandering zijn tegengesteld aan zelfbehoud, behoud van traditionele overtuigingen en activiteiten en behoud van stabiliteit;
2. universalisme en welwillendheid versus iets bereiken en macht. Acceptatie van anderen als gelijken en oprechte bezorgdheid voor het welzijn van deze anderen staan tegenover het bereiken van relatief persoonlijk succes en dominantie over anderen;
3. hedonisme versus inschikkelijkheid en traditie. Streven naar verwezenlijking van persoonlijke behoeften staat tegenover het onderdrukken van impulsen en acceptatie van extern opgelegde limieten.

De hierboven beschreven overlappingsen en tegenstellingen tussen de basiswaarden worden door Schwartz (1992) samengevat in een bovenliggende tweedimensionale structuur, die een combinatie vormt van basiswaarden. Deze dimensies zijn:

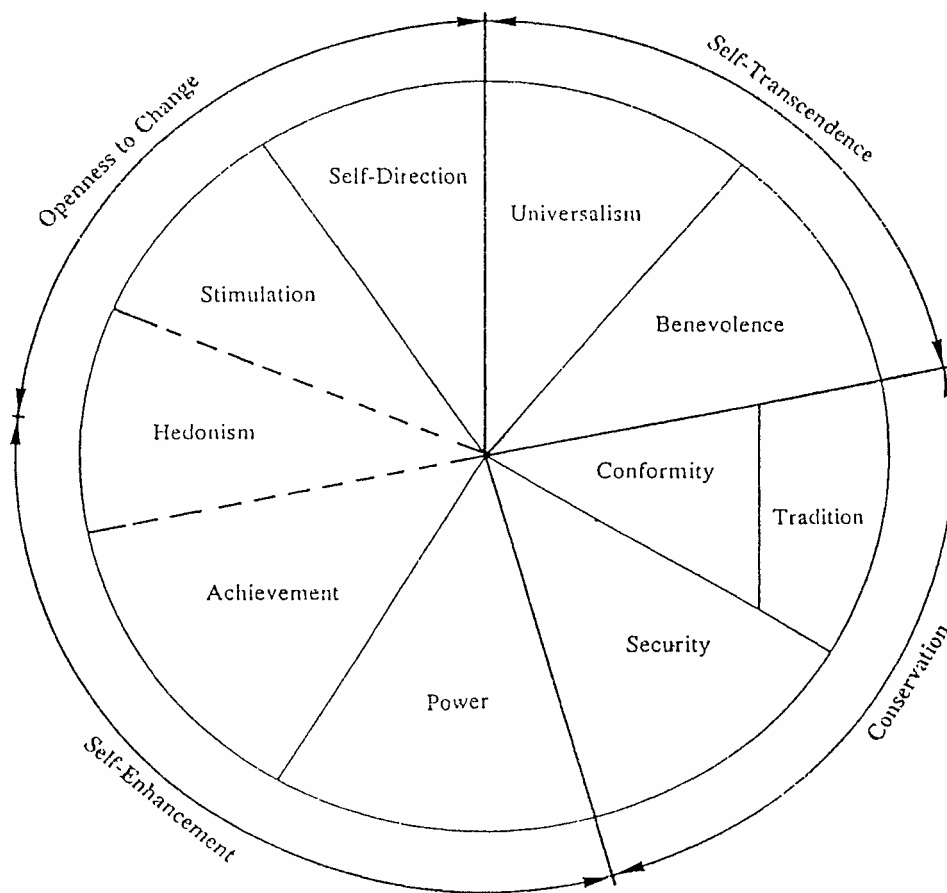
- *'veranderingsgezindheid'* versus *'behoudendheid'* (*'openness to change'* versus *'conservation'*). Deze dimensie zet waarden waarin de eigen onafhankelijke gedachten en acties benadrukt worden alsmede waarden waarin verandering ondersteund wordt, tegenover waarden waarbij conservatisme, behoud van traditionele activiteiten en behoud van het bestaande benadrukt worden. De basiswaarden hedonisme, stimulatie en onafhankelijkheid staan aldus tegenover de basiswaarden veiligheid, inschikkelijkheid en traditie;
- *'zelfverwezenlijking'* versus *'anderen centraal stellen'* (*'self-enhancement'* versus *'self-transcendence'*). Deze dimensie zet waarden waarin acceptatie van anderen als gelijken en het begaan zijn met anderen benadrukt worden tegenover waarden waarin eigen succes en dominantie over anderen benadrukt worden. De basiswaarden hedonisme, iets bereiken en macht staan aldus tegenover de basiswaarden universalisme en welwillendheid.

Binnen deze indeling hoort de basiswaarde hedonisme zowel bij de bovenliggende dimensies *'zelfverwezenlijking'* versus *'anderen centraal stellen'* als *'veranderingsgezindheid'* versus *'behoudendheid'*.

In Figuur 2.1.2 zijn in de binnenste ring de tien basiswaarden weergegeven in hun positie ten opzichte van elkaar. Tussen de diverse basiswaarden doen zich overeenkomsten en tegenstellingen voor. De afstand tussen basiswaarden geeft aan of ze overeenkomen (deze basiswaarden liggen naast elkaar) dan wel tegengesteld zijn aan elkaar (deze basiswaarden liggen tegenover elkaar). De buitenste ring in Figuur 2.1.2 geeft de tweedimensionale structuur weer. De pijlen geven aan welke combinaties van basiswaarden de dimensies vormen.

Figuur 2.1.2

Theoretisch model van de relaties tussen de verschillende basiswaarden (Schwartz & Huismans, 1995)

2.1.3 Godsdienstigheid en basiswaarden

Schwartz en Huismans (1995) deden onderzoek naar de relatie tussen godsdienstigheid en waarden. Zij baseerden zich daarbij op het model van Schwartz (Schwartz & Bilsky, 1987, 1990; Schwartz, 1992). Het onderzoek werd gedaan bij vier westerse religies in vier verschillende landen. Nagegaan werd in welke mate binnen deze religies de factor godsdienstigheid correleerde met de hierboven beschreven menselijke basiswaarden. Godsdienstigheid werd in dit kader gedefinieerd als de mate van toegewijdsheid aan een godsdienst (Schwartz & Huismans, 1995, p. 88). De vier onderzochte religies met de daarbij behorende landen waarin het onderzoek werd uitgevoerd, zijn de volgende:

- Grieks Orthodoxisme in Griekenland (N=400);
- Protestantisme in Nederland (N=218);
- Jodendom in Israël (N=635);
- Katholicisme in Spanje (N=478).

De groep van in totaal 1731 respondenten bestond voor 48% uit docenten in het voortgezet onderwijs, voor 30% uit universitaire studenten en voor 22% uit andere volwassenen. De verhoudingen tussen deze personen waren gelijk over de deelnemende landen. De respondenten werd gevraagd een waardering variërend van 1 (tegengesteld aan eigen waarden) tot 7 (volledig mee eens) te geven aan 56 verschillende waarden, die samen de tien menselijke basiswaarden vertegenwoordigen. Ook moesten de respondenten op een zevenpuntsschaal aangeven of ze totaal niet religieus (waardering=1) of zeer religieus (waardering=7) waren. De vijf hypothesen die in dit onderzoek werden geformuleerd, waren de volgende:

1. godsdienstigheid heeft de sterkste correlatie met de basiswaarde traditie. Traditionele waarden benadrukken het hogere, nederigheid en het behoud van sociale orde. Bovendien beschermt een godsdienst individuen tegen onzekerheid;
2. de sterkste negatieve correlatie heeft godsdienstigheid met hedonisme. Deze waarden benadrukken materialisme en brengen mogelijk de sociale rangorde in gevaar;
3. de mate van godsdienstigheid heeft een positieve correlatie met inschikkelijkheid, welwillendheid en veiligheid. Deze basiswaarden zijn gericht op zelfontkenning, dragen bij aan het behoud van de sociale rangorde en vermijden onzekerheid in de relatie van een individu;
4. godsdienstigheid correleert negatief met stimulatie en onafhankelijkheid. Deze basiswaarden zouden kunnen indruisen tegen het streven naar het hogere. De waarden kunnen zelfs een mogelijke ontkenning van het hogere tot gevolg hebben. Ze kunnen de sociale rangorde bedreigen en individuele onzekerheid veroorzaken;

5. de factor godsdienstigheid heeft weinig tot geen correlatie met de basiswaarden universalisme, macht en iets bereiken.

De vijf hypothesen werden alle door de data ondersteund.

Een tweede onderzoek waarbij dezelfde hypothesen werden onderzocht, alleen nu op basis van de intensiteit van het kerkbezoek in plaats van persoonlijke godsdienstigheid, gaf dezelfde resultaten als bij het eerste onderzoek. De vijf hypothesen werden wederom alle door de data ondersteund. De vier religies die in het onderzoek van Schwartz en Huismans (1995) betrokken waren, verschilden vrijwel niet van elkaar in de correlaties tussen godsdienstigheid en basiswaarden.

Religies lijken het behoud van de basiswaarden traditie, inschikkelijkheid en veiligheid te benadrukken, terwijl de basiswaarden stimulatie, onafhankelijkheid en hedonisme worden afgeremd. Samenvattend: godsdienstigheid lijkt positief verband te houden met de basiswaarden traditie, inschikkelijkheid en veiligheid en negatief verband met de basiswaarden stimulatie, onafhankelijkheid en hedonisme.

In het huidige onderzoek werd de dimensie *'veranderingsgezindheid'* versus *'behoudendheid'* van Schwartz als vertrekpunt gekozen. Welke plaats deze dimensie innam in het onderzoek wordt besproken in paragraaf 2.5, waarin de probleemstelling wordt gepresenteerd. In hoofdstuk 3 wordt besproken hoe het model met de menselijke basiswaarden van Schwartz werd gebruikt in het huidige onderzoek.

2.2 Onderzoek van Geysendorpher

Onderzoek van Geysendorpher (2003) in het kader van het EPIDASA-project was de aanleiding voor dit onderzoek. Geysendorpher (2003) onderzocht de attitude van blanke Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van waardeappels in persuasieve HIV/Aids-voorlichtingsbrochures. Om dit te onderzoeken werd een experiment uitgevoerd. Hiervoor werden twee verschillende teksten geschreven. In de ene tekst werd geappelleerd aan de waarden hedonisme, iets bereiken, stimulatie en onafhankelijkheid en in de andere tekst werd geappelleerd aan de waarden religiositeit, hoop, sociaalheid en acceptatie. Het model met tien menselijke basiswaarden van Schwartz (1992) diende als basis om waardevariëaties in de experimentele teksten aan te brengen. Als voorbereiding op het onderzoek werd een analyse gemaakt van de volgende voorlichtingsbrochures op het gebied van Aids:

1. Slimkoptiener;
2. Leef positief saam met MIV en VIGS;
3. No matter where you live, you need to know about HIV and Aids;

4. Prevention, Protection, Passion;
5. Teenagers and HIV/ Aids.

Geïventariseerd werd aan welke waarden in deze brochures werd geappelleerd. Op basis van de resultaten van deze corpusanalyse werd een aangepaste versie gemaakt van het model met tien menselijke basiswaarden van Schwartz. De belangrijkste wijzigingen waren: de term traditie werd gewijzigd in religiositeit, de waarde hoop werd toegevoegd en de waarde veiligheid werd opgedeeld in de waarden acceptatie en gezondheid. Een van deze dimensies van Schwartz (1992), de dimensie *'veranderingsgezindheid'* versus *'behoudendheid'*, werd aangepast op basis van de versie die Geysendorpher gemaakt had van het model van Schwartz. Als nieuwe term voor deze gewijzigde bovenliggende dimensie introduceerde Geysendorpher de term: *'betrokkenheid'* versus *'materialisme'*.

In deze dimensie stelt hij de betrokkenheidswaarden zoals religiositeit, hoop, sociaalheid en acceptatie tegenover de materialistische waarden als hedonisme, iets bereiken, stimulatie en onafhankelijkheid. Aangezien 86% van de blanke Zuid-Afrikanen Christelijk is, zou het appelleren aan dit soort betrokkenheidswaarden in een tekst, met religiositeit als centraal element, mogelijk een positieve attitude ten aanzien van voorlichtingsteksten op het gebied van Aids kunnen bewerkstelligen, zo was de veronderstelling van Geysendorpher.

De experimentele teksten werden voorgelegd aan blanke Zuid-Afrikaanse jongeren tussen de 16 en 17 jaar oud. Hierbij kregen de onderzochte jongeren een vragenlijst met gesloten vragen. In de vragenlijst werd de proefpersonen gevraagd naar persoonlijke gegevens, hun kerkelijke betrokkenheid, hun kennis en vooroordelen over Aids en hun persoonlijke waardehiërarchie. Daarnaast werd de proefpersonen gevraagd een oordeel te geven over de teksten en de schrijver van de teksten en werd gevraagd naar hun attitude ten aanzien van thema's die behandeld werden in de teksten.

Uit de resultaten van het onderzoek moest geconcludeerd worden dat jongeren, teksten waarin geappelleerd werd aan betrokkenheidswaarden, niet hoger waardeerden dan teksten waarin geappelleerd werd aan materialistische waarden. De scores op het imago van de auteur en het nut van de tekst waren hoog onafhankelijk van de tekstversie die was gelezen. Mensen met minder of meer kennis over Aids verschilden niet in hun mening ten aanzien van de teksten. Kerkelijk hoog betrokken mensen gaven aan dat zij de teksten (zonder onderscheid naar versie) hoger waardeerden dan kerkelijk laag betrokken personen.

2.3 Etniciteit en godsdienst van Zuid-Afrikanen⁴

Het huidige onderzoek richtte zich op twee verschillende etnische groepen⁵, namelijk blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren. Het onderzoek werd uitgevoerd in Stellenbosch in Zuid-Afrika waar de voertaal voornamelijk Afrikaans⁶ is. Zowel voor kleurling als voor blanke Zuid-Afrikanen is deze taal de moedertaal. Dit is de reden dat voor deze twee groepen werd gekozen.

Volgens Richmond et al. (2002) is de groep blanke Zuid-Afrikanen ontstaan uit een geschiedenis van geografische isolatie, gecombineerd met vaak opzettelijke culturele uitsluiting. De idealistische levensstijl en cultuur van deze ook wel als 'Boers' aangeduide groep zijn volgens Richmond et al. (2002) de oorzaak van hun kijk op zichzelf en de kijk op hun (unieke) plaats in Afrika. De etnische herkomst is moeilijk weer te geven. Het is een combinatie van voornamelijk Nederlandse en Duitse invloeden, enige Franse, Portugese, Britse en *overige* invloeden. Historici beweren dat deze categorie "overige" voornamelijk bestaat uit kleurlingen en zwarte bevolkingsgroepen. De Afrikaanse taal staat centraal voor de identiteit van de blanke Zuid-Afrikanen en heeft er voor gezorgd dat, in de periode van de apartheid, de isolatie van de buitenwereld bekrachtigd werd. Blanke Zuid-Afrikanen staan bekend als een religieus volk en het christelijk fundamentalisme, gebaseerd op het 17de eeuwse calvinisme heeft, aldus Richmond et al. (2002), een sterke invloed op hun wereldbeeld.

Kleurlingen zijn van oudsher gevestigd in Zuid-Afrika. Velen zijn als slaven naar Zuid-Afrika gehaald en enkelen als politiek gevangene of als balling uit Nederlands-Indië. Mensen kwamen uit landen als India, Indonesië en uit het oosten van Afrika. De voertaal was Maleis, in die tijd een belangrijke handelstaal, maar Afrikaans is nu de meest gesproken taal onder kleurlingen (Richmond et al., 2002). De term kleurlingen heeft in de geschiedenis op verschillende bevolkingsgroepen betrekking gehad, maar vanaf 1904 kreeg de term de

⁴ Met dank aan C. Verwer (Uitdaging voor de regenboognatie, over de begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van rationeel versus affectief gekleurde HIV/Aids teksten voor blanke en kleurling tieners in Zuid-Afrika, 2003).

⁵ De benaming van deze etnische groepen ligt gevoelig en is nog altijd in ontwikkeling. De benaming *kleurling* wordt door enkelen als beledigend ervaren omdat de term associaties zou oproepen met de apartheid. *Bruin mense* is in het Afrikaans ook een aanduiding voor deze etnische groep en een enkeling noemt zichzelf *swart*. De term blank wordt gebruikt naast de aanduiding van *wit mense* en Afrikaners.

⁶ Afrikaans is de Zuid-Afrikaanse taal, een voortzetting van de taal die de Nederlandse kolonisten in de zeventiende eeuw invoerden (Van Dale, 1999).

betekenis die heden ten dage nog gebruikt wordt. In de Kaap-regio werden toentertijd drie groepen onderscheiden: blank, Bantu (oftewel zwarten) en kleurling, waarbij kleurling verwijst naar 'alle kleurschakeringen tussen de eerste twee' (Golding, 1989). De identiteit van kleurlingen is de uitkomst van de 'verdeel en heers – politiek' die al tijdens de koloniale bezetting (begin 1800) begon en die ook tijdens de apartheid nog aangehangen werd (Golding, 1989). Kleurlingen kregen om politieke redenen een bevoordeelde behandeling (Golding, 1989), wat later ook tijdens de apartheid zichtbaar werd. Een eensgezindheid tussen kleurlingen ontwikkelde zich door de weigering van blanken om hen als gelijken te accepteren én doordat kleurlingen zelf niet gelijkgeschakeld wilden worden met de zwarte bevolking, die meer beperkingen opgelegd kreeg (Richmond et al., 2002).

Ongeveer 77% van alle Zuid-Afrikanen is lid of beschouwt zichzelf als lid van één van de vele christelijke kerken of stromingen. Uit onderzoek van Janse (1985) en Becker & Vink (1994) blijkt dat christenen wereldwijd over het algemeen traditionele opvattingen hebben over tal van onderwerpen. Gehoorzaamheid en gezagsgetrouwheid zijn voor christenen belangrijker dan recht op inspraak of staken (Becker et al, 1994, 2000; Van Haaften, 1999). Een psychologische functie van religie lijkt te zijn dat zij onzekerheid vermindert. Door het geven van verklaringen voor of antwoorden op de meeste existentiële problemen in het leven, kan religie de angst voor dood, ziekte, onrecht, etc. verminderen (Durkheim, 1964; Wulff, 1997). Schwartz en Huismans (1995) menen dat de mate van godsdienstigheid van een individu gerelateerd is aan zijn behoefte om onzekerheid te vermijden, weerspiegeld in de basiswaarden die behoudendheid benadrukken, zoals inschikkelijkheid, veiligheid en traditie. De waarden onafhankelijkheid, hedonisme en stimulatie zijn daaraan tegengesteld; deze waarden benadrukken veranderingsgezindheid.

2.4 Attitudes en gedrag

Het uiteindelijke doel van de experimentele teksten gebruikt in dit onderzoek is de lezer te overtuigen van de standpunten die in de tekst staan en zo het gedrag van de lezer te beïnvloeden. Door in een tekst te appelleren aan bepaalde waarden kan mogelijk worden bijgedragen aan een meer succesvol overtuigingsproces. Daarom wordt onderzocht of een appel aan bepaalde waarden in een voorlichtingstekst effect heeft op de attitude van verschillende groepen lezers ten aanzien van de thema's die in een voorlichtingstekst behandeld worden en op het oordeel van de lezer over de tekst en over de schrijver. Hieronder wordt besproken hoe iemand of iets (een tekst) bij kan dragen aan attitude en/of gedragsverandering van de ontvanger.

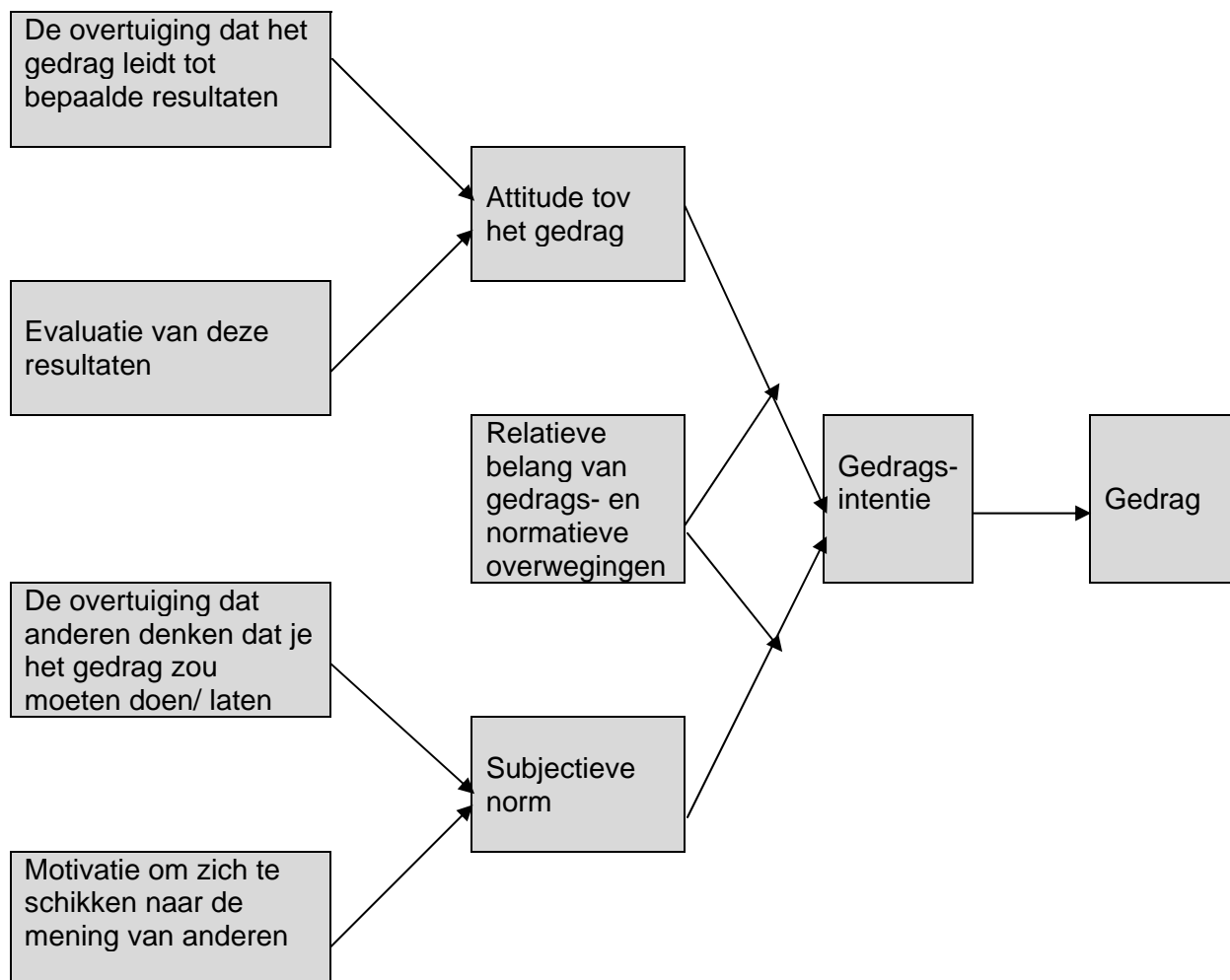
2.4.1 Theory of Reasoned Action

Ajzen & Fishbein (1980) hebben de Theory of Reasoned Action (TRA: Theorie van Beredeneerd Gedrag) ontwikkeld. Deze theorie zegt dat menselijk gedrag het beste voorspeld wordt door de gedragsintentie. De gedragsintentie wordt weer beïnvloed door de attitude, de subjectieve norm en de eigen-effectiviteit. Attitude kan omschreven worden als iemands oordeel dat het vertonen van een bepaald gedrag goed of slecht is en is opgebouwd uit twee componenten: de overtuiging dat het gedrag leidt tot bepaalde resultaten en evaluatie van deze resultaten. De subjectieve norm is tevens opgebouwd uit twee componenten: de overtuiging dat anderen denken dat je het gedrag zou moeten doen/laten en de motivatie om zich te schikken naar de mening van bepaalde anderen. Al deze componenten kunnen dus invloed hebben op de gedragsintentie. Binnen dit model is kennis het beste terug te vinden onder “de overtuiging dat het gedrag leidt tot bepaalde resultaten.”

Figuur 2.4 geeft de Theory of Reasoned Action schematisch weer.

Figuur 2.4

De Theory of Reasoned Action van Ajzen en Fishbein (Perloff 2001, p. 19)

In de TRA wordt geen aandacht besteed aan emotionele en psychologische factoren. Perloff (2001, p. 31) zegt dat juist bij seksueel gedrag deze factoren veel invloed kunnen hebben. Voorbeelden van emotionele en psychologische factoren zijn lust, eenzaamheid, verhogen van eigendunk, behoefte aan intimiteit en behoefte aan ontspanning. In de TRA zijn dergelijke factoren niet terug te vinden, terwijl ze wel van invloed zijn op het uiteindelijke gedrag. Er zijn nog meer gedragsdeterminanten die niet aan bod komen in bovenstaand model van de TRA. Volgens van Dyk zijn eigen-effectiviteit en obstakels namelijk ook goede gedragsvoorspellers (van Dyk, 2001, p. 87 en 88). Eigen-effectiviteit is het vertrouwen dat iemand heeft dat hij/zij in staat is om het gewenste gedrag uit te voeren. Mensen met een hoge eigen-activiteit zijn meer gemotiveerd om nieuwe situaties en nieuw gedrag te beheersen en zijn meer consequent in hun pogingen om bepaalde doelen te bereiken dan mensen met een lage eigen-effectiviteit. Onderzoek wijst uit dat een lage eigen-effectiviteit positief correleert met hoog risicogedrag in seksuele relaties en met een terughoudendheid om dat gedrag te veranderen (van Dyk, 2001, p. 87). Volgens van Dyk (2001, p. 87 en 88) kan een positieve intentie/ attitude/ subjectieve norm/ eigen-effectiviteit ten opzichte van een bepaald gedrag onderdrukt worden als een persoon zijn enthousiasme verliest om dat gedrag over te nemen vanwege veronderstelde obstakels. Deze obstakels kunnen van emotionele en/of psychologische aard zijn. Van Dyk geeft een aantal voorbeelden van obstakels:

- mensen die geen condooms gebruiken als ze het stressvol vinden om hiermee te beginnen of om dit te blijven doen;
- mensen die veilige seks niet stimuleren of zelfs afwijzen.

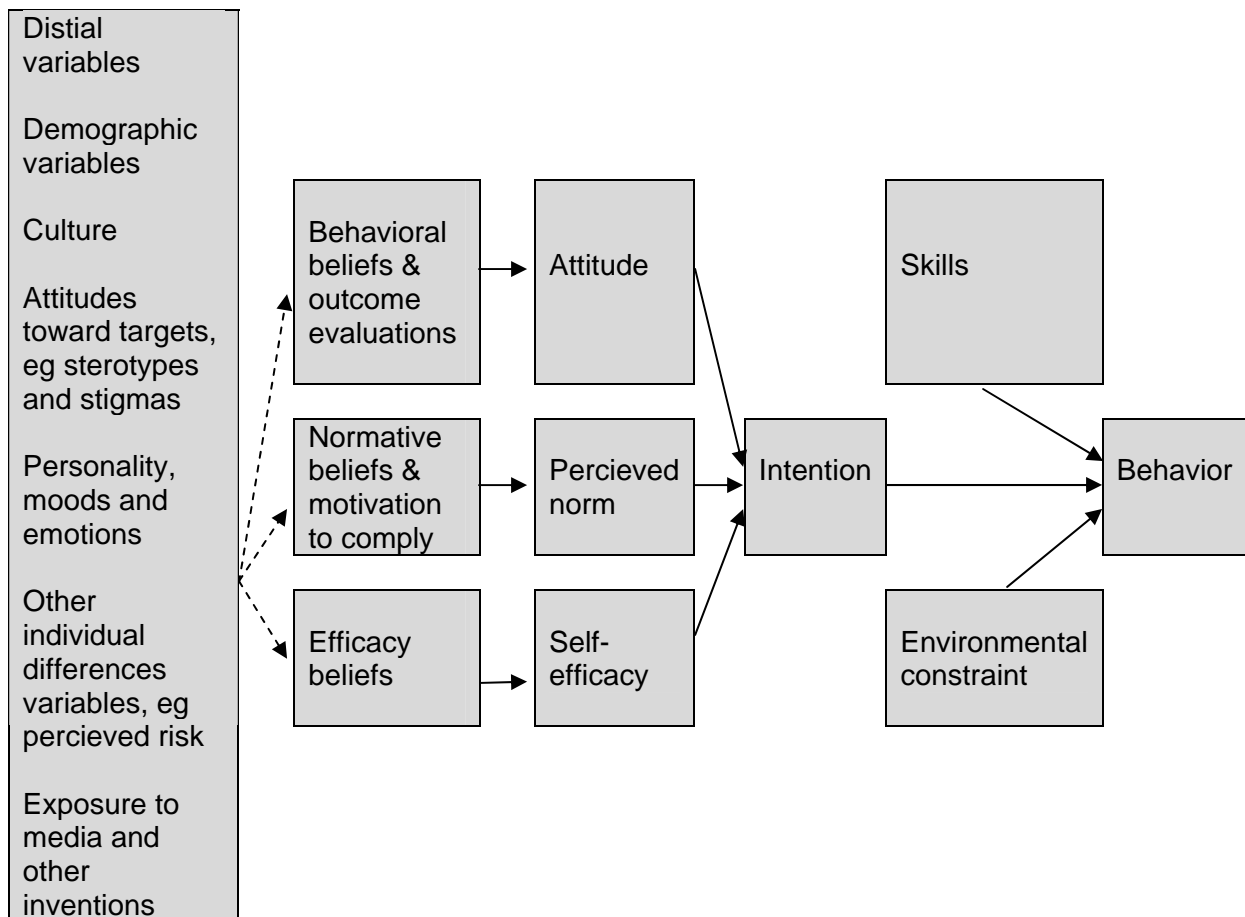
2.4.2 Integrative Model of Behavioral Prediction

Fishbein & Yzer (2003) hebben een vollediger, uitgebreider en recenter model ontwikkeld van de Theory of Reasoned Action, te weten het Integrative Model of Behavioral Prediction. Hierin zijn alle bovengenoemde componenten (attitude, subjectieve norm, eigen effectiviteit (self-efficacy) en obstakels) opgenomen. Bovendien heeft het model ruimte voor nog meer gedragsdeterminanten. Figuur 2 toont dit Integrative Model of Behavioral Prediction. De subjectieve norm uit de TRA is hier 'perceived norm' genoemd en wordt bepaald door 'normative beliefs' en 'motivation to comply'. Deze zijn hetzelfde als 'de overtuiging dat anderen denken dat je het gedrag zou moeten doen/ laten' en de 'motivatie om zich te schikken naar de mening van anderen', zoals ze in de TRA zijn genoemd. De 'behavioral beliefs' en 'outcome evaluations' zijn hetzelfde als 'de overtuiging dat het gedrag leidt tot bepaalde resultaten en evaluatie van deze resultaten'. Het gedrag is onder andere afhankelijk van 'skills' (vaardigheden) en 'environmental constraints' (barrières). Het ontbreken van 'skills' en 'environmental constraints' kunnen samen obstakels genoemd

worden, maar zijn hier gescheiden omdat 'environmental constraints' buiten de persoon vallen en 'skills' binnen de persoon.

Figuur 2.4.2

Integrative Model of Behavioral Prediction van Fishbein & Yzer (2003, p. 167)

Volgens Fishbein en Yzer is het dankzij veel onderzoek zeker dat de gedragsintentie direct beïnvloed wordt door attitudes, subjectieve normen en eigen effectiviteit. Dat deze op hun beurt weer beïnvloed worden door gedrags-, normatieve - en effectiviteitsovertuigingen, staat ook vast. Maar op wat voor manier de variabelen in de linkerkolom van het model invloed uitoefenen op de gedragsintentie, is niet helemaal duidelijk. Die invloed is niet direct, vandaar dat ze met een stippellijn worden verbonden met de gedrags-, normatieve - en effectiviteitsovertuigingen. Fishbein & Yzer (2003) zeggen dat als een persoon een sterke intentie heeft om een bepaald gedrag te vertonen, als hij/zij beschikt over de vaardigheden (skills) om dat gedrag te vertonen en als hij/zij geen barrières (environmental constraints) tegenkomt, de persoon het gedrag naar alle waarschijnlijkheid ook inderdaad zal uitvoeren.

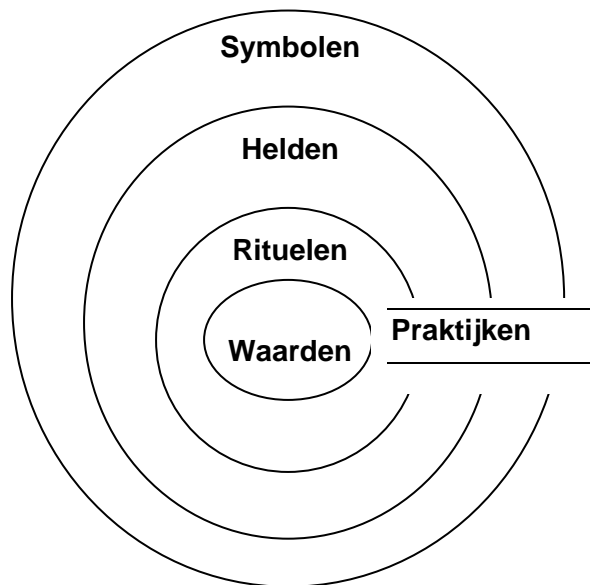
2.4.3 De plaats van waarden in het Integrative Model of Behavioral Prediction

Volgens Hofstede (1991) vormen waarden de kern van een cultuur.

Hij stelt dat de culturele identiteit kan worden geconceptualiseerd als een ui-diagram van symbolen, helden, rituelen en waarden (Hofstede, 1991). Dit diagram beeldt hij af als de schillen van een ui, waarmee wordt aangegeven dat symbolen de meest oppervlakkige en waarden de diepste lagen van een cultuur vertegenwoordigen, met helden en rituelen daartussenin. In Figuur 2.4.3 wordt het ui-diagram van Hofstede weergegeven. Symbolen vormen de meest oppervlakkige kenmerken van een cultuur. Het zijn woorden, gebaren en afbeeldingen met een betekenis die alleen begrepen wordt door de leden van de cultuur. In Nederland behoren 'gezellig', 'leuk' en 'lekker' tot deze categorie net zoals het glas melk bij de lunch of de hagelslag. Helden zijn de ideaaltypische personen die in een cultuur symboolwaarde hebben. De Jongens van Jan de Witt en de Bekende Nederlanders van nu kunnen daartoe gerekend worden. Rituelen zijn conventionele collectieve activiteiten zoals groeten, recepties of de oranjegekte. In de kern van het diagram zitten de waarden, datgene waar wij in ons diepste wezen aan hechten. Eerder in dit hoofdstuk werd de definitie van Rokeach van een waarde gegeven: 'een duurzame cognitie dat een bepaalde handelwijze of toestand de voorkeur verdient boven een andere handelwijze of toestand' (Rokeach, 1973, p. 5). Rokeach zegt dat waarden een universeel karakter hebben; iedereen op de wereld hangt waarden op een bepaalde manier aan. De manier waarop mensen waarden prioriteren verschilt echter. Hoeken (1998) zegt ook dat mensen niet zo zeer verschillende waarden hebben, maar dat mensen verschillen in het belang dat zij hechten aan de waarden. Voor de ene persoon kan de waarde veiligheid belangrijker zijn dan de waarde onafhankelijkheid. Het belang dat verschillende personen hechten aan bepaalde waarden, is vaak onbewust en onbespreekbaar. Voor buitenstaanders is het belang dat personen aan bepaalde waarden hechten niet direct zichtbaar. Waarden dienen niet verward te worden met attitudes. Waarden liggen op een veel dieper niveau dan attitudes; attitudes zijn dikwijls gebaseerd op waarden. Daarom is de determinant 'culture' in het Integrative Model of Behavioral Prediction vóór attitude geplaatst.

Figuur 2.4.3

Het ui-diagram: kenmerken van cultuur van oppervlakkig naar diep (Hofstede, 1991)

2.5 Probleemstelling in het huidige onderzoek

2.5.1 Doelstelling

Eerder in dit hoofdstuk is het onderzoek van Schwartz (1992) beschreven. Dat heeft aangetoond dat er binnen de waardeclassificaties twee bovenliggende dimensies zijn, die een combinatie vormen van de verschillende basiswaarden. Eén dimensie hiervan staat centraal in het onderzoek, namelijk de dimensie: 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid' (in hoofdstuk 3 wordt deze keuze nader toegelicht).

Basiswaarden waarin veranderingsgezindheid benadrukt wordt zijn hedonisme, stimulatie en onafhankelijkheid. Basiswaarden waarin behoudendheid benadrukt wordt zijn inschikkelijkheid, traditie en veiligheid. In dit onderzoek worden twee voorlichtingsteksten op het gebied van Aids voorgelegd aan Zuid-Afrikaanse jongeren waarin gevarieerd wordt op de dimensie 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid'. In de ene tekst wordt getracht te appelleren aan de basiswaarden inschikkelijkheid, traditie en veiligheid (behoudendheid). De thema's behandeld in deze tekst zijn: geen seks voor het huwelijk, getrouwheid, op de hoogte zijn van Aids en seks om iemand te plezieren. In de andere tekst wordt getracht te appelleren aan de basiswaarden hedonisme, stimulatie en onafhankelijkheid (veranderingsgezindheid). De thema's behandeld in deze tekst zijn: verantwoordelijkheid en vrijheid van meningsuiting. Onderzocht wordt of de manipulatie het bedoelde effect had. Vervolgens zal onderzocht worden of het al dan niet lezen van een tekst effect heeft op de attitude van Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. Tevens

zal het effect onderzocht worden van een appel aan behoudendheid vergeleken met een appel aan veranderingsgezindheid op het oordeel van de lezers over een voorlichtingstekst en op het oordeel over de schrijver. Verder wordt onderzocht in hoeverre het oordeel over de tekst, het oordeel over de schrijver en de attitude ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed worden door de persoonsvariabelen: geslacht, etnische achtergrond, godsdienstige betrokkenheid en behoudendheid. Een van de belangrijkste doelen hierin is na te gaan of er een relatie bestaat tussen de behoudendheid van de proefpersonen en hun oordeel over een tekst waarin geappelleerd wordt aan behoudendheid versus veranderingsgezindheid. Met andere woorden: geeft een behoudender jongere de voorkeur aan een 'behoudende' tekst? En geeft een minder behoudende jongere de voorkeur aan een 'veranderingsgezinde' tekst?

2.5.2 Voorlopige vraagstelling

Op basis van het voorafgaande is de volgende voorlopige hoofdvraag geformuleerd:

Wat is de relatie tussen de etnische achtergrond, het geslacht, de behoudendheid en de godsdienstige betrokkenheid van Zuid-Afrikaanse jongeren en hun oordelen over diverse aspecten van twee varianten van een voorlichtingstekst over Aids: het appel aan behoudendheid of veranderingsgezindheid, de geloofwaardigheid van de schrijver van de tekst, en hun attitudes ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's?

Uit deze hoofdvraag vloeien de volgende voorlopige deelvragen voort:

1. *In hoeverre wordt de attitude van Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed door het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids, en zijn hierbij het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren van belang?*
- In hoeverre wordt de attitude van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed door het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids?
- In hoeverre wordt de attitude van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed door het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren?

- Zijn er interactie-effecten tussen het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids enerzijds en de persoonsvariabelen anderzijds op de attitude van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's?
2. *In hoeverre wordt het oordeel van Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een appel aan behoudendheid versus een appel aan veranderingsgezindheid in een voorlichtingstekst, en zijn hierbij het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren van belang?*
- In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een appel aan behoudendheid versus een appel aan veranderingsgezindheid in een voorlichtingstekst?
 - In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren?
 - Zijn er interactie-effecten tussen een appel aan behoudendheid versus een appel aan veranderingsgezindheid in een voorlichtingstekst over Aids enerzijds en de persoonsvariabelen anderzijds op het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst?
3. *In hoeverre wordt het oordeel van Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een appel aan behoudendheid versus een appel aan veranderingsgezindheid in een voorlichtingstekst, en zijn hierbij het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren van belang?*
- In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een appel aan behoudendheid versus een appel aan veranderingsgezindheid in een voorlichtingstekst?
 - In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren?
 - Zijn er interactie-effecten tussen een appel aan behoudendheid versus een appel aan veranderingsgezindheid in een voorlichtingstekst over Aids enerzijds en de persoonsvariabelen anderzijds op het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst?

3 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt weergegeven op welke wijze het onderzoek is opgezet. In paragraaf 3.1 wordt het ontwerp van het onderzoek besproken. In paragraaf 3.2 komt het voor het onderzoek gehanteerde materiaal aan de orde. In paragraaf 3.3 wordt vermeld welke proefpersonen aan het onderzoek hebben deelgenomen. In paragraaf 3.4 worden de onafhankelijke variabele, de persoonsvariabelen en de afhankelijke variabelen in het onderzoek besproken. Het meetinstrument dat is gebruikt voor het onderzoek, wordt weergegeven in paragraaf 3.5. In paragraaf 3.6 wordt kort iets gezegd over de afnameprocedure. In paragraaf 3.7 wordt de betrouwbaarheid van de onderzoeksvariabelen behandeld. Tot slot wordt in paragraaf 3.8 de uitvoering van de manipulation check besproken.

3.1 Onderzoeksontwerp

Het onderzoek was een experimenteel onderzoek, waarbij onderzocht werd in hoeverre het al dan niet lezen van een tekst van invloed is op de attitudes van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. Daarnaast werd getracht te onderzoeken of een appel aan behoudendheid versus een appel aan veranderingsgezindheid in een voorlichtingstekst over Aids het oordeel over de tekst en de schrijver ervan beïnvloedt. In dit onderzoek stond de relatie centraal tussen de etnische achtergrond, het geslacht, behoudendheid en godsdienstige betrokkenheid van de proefpersonen enerzijds en de beoordeling van een voorlichtingstekst en de schrijver ervan evenals de attitudes ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's anderzijds. Er is gekozen voor een tussen-proefpersoonsontwerp. Dit hield in dat de proefpersonen uit de experimentele groep één tekst kregen voorgelegd. Het voordeel van een tussen-proefpersoonsontwerp is dat er geen carry-over effect kon optreden van het lezen van een eerdere tekst, op het oordeel over de tekst. Tabel 3.1 is een schematische weergave van het onderzoeksontwerp.

Tabel 3.1

Onderzoeksontwerp

Groepen	Groep 1	Groep 2	Controlegroep
Conditie	Tekst 1*	Tekst 2*	Geen tekst

* Tekst 1= behoudendheid, Tekst 2= veranderingsgezindheid

3.2 Onderzoeksmateriaal

Het onderzoeksmateriaal bestond uit twee Zuid-Afrikaanse voorlichtingsteksten op het gebied van Aids. In één tekst werd getracht te appelleren aan de basiswaarden inschikkelijkheid, traditie en veiligheid. In een andere tekst, werd getracht te appelleren aan de basiswaarden hedonisme, onafhankelijkheid en stimulatie. Centraal in het onderzoek stond de dimensie van Schwartz (1992) 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid'. Deze dimensie zet basiswaarden waarin de eigen onafhankelijke gedachten en acties benadrukt worden, alsmede basiswaarden waarin verandering ondersteund wordt, tegenover basiswaarden waarbij conservatisme, behoud van traditionele activiteiten en behoud van het bestaande benadrukt worden. De basiswaarden hedonisme, stimulatie en onafhankelijkheid staan tegenover de basiswaarden veiligheid, inschikkelijkheid en traditie. De tekst waarin getracht werd te appelleren aan de basiswaarden inschikkelijkheid, traditie en veiligheid (hierna te noemen: tekst 1), vertegenwoordigde in dit onderzoek *behoudendheid* in de dimensie 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid'. De tekst waarin getracht werd te appelleren aan de basiswaarden hedonisme, onafhankelijkheid en stimulatie (hierna te noemen: tekst 2), vertegenwoordigde *veranderingsgezindheid* in de dimensie 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid'.

De teksten waren geen bestaande teksten, maar werden geschreven met behulp van bestaande tekstfragmenten uit voorlichtingsbrochures over Aids waarin getracht werd te appelleren aan verschillende menselijke basiswaarden. Aan het tekstontwerp ging een corpusanalyse vooraf. In paragraaf 3.2.1 worden de opzet en de resultaten van de corpusanalyse besproken. In paragraaf 3.2.2 wordt beschreven hoe er te werk is gegaan bij het ontwerpen van de teksten. Voor beide teksten werden twee tekstversies ontworpen aan de hand van de geschikt bevonden tekstfragmenten uit het corpus. De twee verschillende tekstversies van de teksten werden vervolgens onderworpen aan een pre-test. In paragraaf 3.2.3 komen de opzet en de resultaten van de pre-testen aan bod.

3.2.1 Corpusanalyse

In een corpusanalyse werd onderzocht of er in de tekstfragmenten aan bepaalde basiswaarden werd geappelleerd. Het corpus was een bestaand corpus van persuasieve tekstfragmenten op het gebied van Aids, samengesteld door Geysendorpher (2003). Bij de samenstelling van het corpus moesten de tekstfragmenten aan de volgende voorwaarden voldoen:

- een persuasief karakter
- een bepaald thema
- jongeren als doelgroep
- mogelijk signaleerbaar appel aan een bepaalde basiswaarde

De uiteindelijke selectie bestond uit 87 tekstfragmenten waarin getracht werd aan zoveel mogelijk verschillende basiswaarden te appelleren. Natuurlijk was dit gebaseerd op een eerste interpretatie en zou uit de analyse moeten blijken of er echt aan een specifieke waarde werd geappelleerd in de tekstfragmenten. Bij de selectie werd in ieder geval gezorgd voor een zo gevarieerd mogelijk aantal tekstfragmenten in het Afrikaans en in het Engels. De tekstfragmenten waren afkomstig uit de volgende Zuid-Afrikaanse voorlichtingsbrochures over Aids:

6. Slimkoptiener;
7. Leef positief saam met MIV en VIGS;
8. No matter whee you live, you need to know about HIV and Aids;
9. Prevention, Protection, Passion;
10. Teenagers and HIV/ Aids.

Het corpus van de verschillende tekstfragmenten werd onderworpen aan een analyse. De analyse werd onafhankelijk van elkaar uitgevoerd door twee Nederlandse studenten. De analyse werd uitgevoerd door anderen dan de onderzoeker, zodat de interpretaties van waarden expliciet en overdraagbaar gemaakt konden worden. Uit de analyse moest blijken in hoeverre het oordeel van analist 1 overeenkwam met het oordeel van analist 2.

In de corpusanalyse stonden de volgende doelen centraal:

1. nagaan welke thema's worden behandeld in de tekstfragmenten;
2. per tekstfragment aangeven, aan welke menselijke basiswaarden wordt geappelleerd in de tekstfragmenten op het gebied van Aids;
3. nagaan hoe sterk er aan een bepaalde basiswaarde wordt geappelleerd in de tekstfragmenten;
4. duidelijk maken op welke wijze het appel aan een basiswaarde precies terugkomt in de tekst;
5. nagaan of het fragment een positieve, negatieve of neutrale connotatie met zich meedraagt.

Deze analysedoelen werden vertaald naar vijf vragen met antwoordmogelijkheden. De vragen en antwoordmogelijkheden zijn te vinden in figuur 3.2.1. De analisten kregen een handleiding, een lijst met daarop de 87 tekstfragmenten, een lijst met de vijf vragen en een antwoordformulier uitgereikt. In de handleiding werd aangegeven, dat het de bedoeling was om per tekstfragment de vijf vragen te beantwoorden en de antwoorden in te vullen op het antwoordformulier. In de handleiding werden ook de definities van de tien menselijke basiswaarden beschreven. Voor deze definities werden de definities van menselijke basiswaarden van Schwartz (in Schwartz & Huismans, 1995, p. 90) gehanteerd. In een van de vragen werd het begrip connotatie genoemd. Om er zeker van te zijn dat de analisten begrepen wat er onder connotatie werd verstaan, werd ook een definitie gegeven van connotatie. Daarnaast werd in de handleiding duidelijk gemaakt dat de basiswaarden meestal niet expliciet voor zouden komen in de tekst, maar dat er meestal werd geappelleerd aan bepaalde basiswaarden⁷. Het corpus van 87 tekstfragmenten, de vragen, de handleiding en het antwoordformulier zijn samen opgenomen als bijlage (bijlage 1).

⁷ Volgens Hoeken (1998) zijn waarden niet direct herkenbaar maar veelal herleidbaar uit attitudes en overtuigingen. Waarden komen dan ook haast niet expliciet voor in tekstfragmenten. Zie hiervoor hoofdstuk 2 van deze scriptie.

Figuur 3.2.1

Vragen en antwoordmogelijkheden corpusanalyse

1.	<i>Welk thema wordt behandeld in het tekstfragment?</i>
	1. puberteit, volwassen worden
	2. vrijheid van meningsuiting
	3. redenen voor seks
	4. man/vrouw verhoudingen
	5. seks voor het huwelijk
	6. seksuele onthouding
	7. andere manieren dan seks om liefde te tonen
	8. getrouwheid
	9. het hebben van meerdere seksuele partners
	10. steun krijgen bij anderen
	11. steun geven aan anderen
	12. praten over seks en Aids
	13. verantwoordelijkheid
	14. Aids als probleem van iedereen
	15. gevolgen van seks
	16. gevolgen van een Aids-test
	17. gevolgen van Aids
	18. ziekte en sterfte
	19. op de hoogte zijn van Aids:informatie
	20. anders, namelijk.....
2.	<i>Toon aan, aan welke basiswaarde precies wordt geappelleerd in het tekstfragment.</i>
	1. macht
	2. iets bereiken
	3. hedonisme
	4. stimulatie
	5. onafhankelijkheid
	6. universalisme
	7. welwillendheid
	8. traditie
	9. inschikkelijkheid
	10. veiligheid
3.	<i>Geef aan, hoe sterk er aan een basiswaarde wordt geappelleerd in het tekstfragment.</i>
	1 2 3 4 5
	zeer zwak zwak middelmatig sterk zeer sterk
4.	<i>Op welke wijze, komt het appel aan een basiswaarde terug in het tekstfragment?</i>
	1. in een alinea
	2. in zinnen
	3. in woorden
5.	<i>Brengt het tekstfragment een positieve, negatieve of neutrale connotatie met zich mee?</i>
	1. positief
	2. neutraal
	3. negatief

De resultaten van de analisten werden ingevoerd in een gegevensbestand. Met behulp van de 'Wilcoxon Signed Ranks Test' werd de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid berekend. Het resultaat was een p-waarde van 0.062. Dit betekende dat de nulhypothese - de oordelen van analist 1 dezelfde zijn als die van analist 2 - (net) niet verworpen hoefde te worden. Op basis van dit resultaat werd een selectie gemaakt van die tekstfragmenten waar de oordelen van beide analisten voldoende overeenkwamen. De oordelen van beide analisten werden geacht voldoende overeen te komen wanneer beide analisten hetzelfde appel aan een bepaalde waarde en hetzelfde thema in het tekstfragment signaleerd hadden. Dit was het geval bij 27 tekstfragmenten. Deze 27 tekstfragmenten zijn opgenomen in de bijlage (bijlage 2).

3.2.2 Tekstontwerp

Van de 27 tekstfragmenten waarover overeenstemming bestond, werden 19 tekstfragmenten geschikt bevonden voor het ontwerpen van de teksten. Hiervan werden 14 tekstfragmenten geschikt bevonden voor tekst 1. Deze tekstfragmenten appelleerden volgens de analisten aan de basiswaarden traditie, inschikkelijkheid en veiligheid. De thema's behandeld in de tekstfragmenten geschikt bevonden voor tekst 1 waren: geen seks voor het huwelijk, trouw blijven, kennis over Aids en seks om iemand te plezieren. De 5 tekstfragmenten die geschikt bevonden werden voor tekst 2, appelleerden volgens de analisten aan de basiswaarden hedonisme, onafhankelijkheid en stimulatie. De thema's behandeld in de tekstfragmenten geschikt bevonden voor tekst 2 waren: verantwoordelijkheid en vrijheid van meningsuiting. In de bijlage (bijlage 3) zijn de 19 tekstfragmenten opgenomen die geschikt werden bevonden voor het ontwerpen van de twee teksten, opgenomen.

De meeste tekstfragmenten waren oorspronkelijk geschreven in het Afrikaans; enkele tekstfragmenten waren geschreven in het Engels. Prof. dr. L. de Stadler (directeur van het Taalsentrum te Stellenbosch) en mevrouw Basson (medewerkster van het Taalsentrum te Stellenbosch) hebben de Engelse tekstfragmenten vertaald naar het Afrikaans. Ook hebben zij er op toegezien dat de verschillende tekstfragmenten goed werden verwerkt in één tekst. De uiteindelijke teksten waren geschreven in het Afrikaans omdat dit de moedertaal was van de doelgroep. Van beide teksten werden in dit vooronderzoek twee versies ontworpen, omdat onderzocht moest worden of een verschil in teksttoevoegingen en een verschil in lengte van invloed waren op de begrijpelijkheid, aanvaardbaarheid en op de mate waarin er een appel aan bepaalde basiswaarden in de teksten werd signaleerd.

De tekstversies verschilden in lengte en wat betreft teksttoevoegingen. De versies van tekst 1 (hierna te noemen: tekst 1A en tekst 2A) en de versies van tekst 2 (hierna te noemen: tekst 1B en tekst 2B) zijn opgenomen in de bijlage (bijlage 4). In bijlage 4 wordt tevens precies aangegeven hoe de tekstversies van elkaar verschilden.

3.2.3 Pre-testen: opzet en resultaten

In twee pre-testen zijn de verschillende tekstversies onderzocht op begrijpelijkheid en aanvaardbaarheid. De teksten moesten volgens de proefpersonen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn. Onder deze voorwaarden konden ze als onderzoeksmateriaal gebruikt worden. Daarnaast moest ook onderzocht worden aan welke basiswaarden volgens de proefpersonen in de teksten werd geappelleerd. Tekst 1 moest appelleren aan de basiswaarden inschikkelijkheid, traditie en veiligheid. Tekst 2 moest appelleren aan de basiswaarden hedonisme, onafhankelijkheid en stimulatie.

Eveneens moest onderzocht worden of een verschil in teksttoevoegingen en een verschil in lengte van invloed waren op de begrijpelijkheid, aanvaardbaarheid en op de mate waarin er

een appel aan bepaalde basiswaarden in de teksten werd signaleerd door de proefpersonen. Pre-test 1 betref tekst 1A en tekst 2A (de langere tekstversies met veel teksttoevoegingen). Pre-test 2 betref tekst 1B en tekst 2B (de korte tekstversies met zo min mogelijk teksttoevoegingen).

De vragen die over de teksten werden gesteld, waren voor pre-test 1 en 2 hetzelfde. De vragen zijn te vinden in Figuur 3.2.3. Zowel voor pre-test 1 als voor pre-test 2 werden vier experts op het gebied van tekstanalyse bevraagd. Alle acht experts waren werkzaam op het Taalsentrum (afdeling document-design) te Stellenbosch. De vragen werden in het Afrikaans gesteld, omdat dit de moedertaal was van de experts. De vragen werden door mevrouw Basson (medewerker van het Taalsentrum te Stellenbosch) vertaald van het Nederlands naar het Afrikaans.

Figuur 3.2.3

Vragen van de pre-test

Verstaanbaarheid									
Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my:									
duidelik	1	2	3	4	5	6	7	vaag	
langdradig	1	2	3	4	5	6	7	bondig	
ingewikkeld	1	2	3	4	5	6	7	eenvoudig	
Aantreklikheid									
Die manier waarop hierdie teks geskryf is, is vir my:									
aangenaam	1	2	3	4	5	6	7	vervelig	
eentonig	1	2	3	4	5	6	7	afwisselend	
lewendig	1	2	3	4	5	6	7	saai	
Watter waardes word in die teks aangespreek? Meer as een antwoord is moontlik. Omkring die nommers van die waardes wat van toepassing is en dui ook aan by die waardes wat u omkring het, hoe sterk die bepaalde waardes aangespreek word.									
	waardes					sterk		middelmatig	swak
1.	mag					1		2	3
2.	iets bereik					1		2	3
3.	hedonisme					1		2	3
4.	stimulasie					1		2	3
5.	onafhanklikheid					1		2	3
6.	universalisme					1		2	3
7.	welwillendheid					1		2	3
8.	tradisie					1		2	3
9.	inskiklikheid/ toegeeflikheid					1		2	3
10.	veiligheid					1		2	3

In bijlage 5 zijn de precieze resultaten van pre-test 1 en pre-test 2 opgenomen. In pre-test 1 en pre-test 2 werden alle vier de teksten als begrijpelijk en aanvaardbaar beoordeeld door de experts. In pre-test 2 werd het bedoelde appel aan bepaalde basiswaarden in de teksten beter herkend door de experts dan in pre-test 1 het geval was. Op basis van deze resultaten werd besloten om tekst 1B en tekst 2B te gebruiken als onderzoeksmateriaal. Omdat in pre-test 2 door enkele experts ook een appel aan andere basiswaarden werd gesignaleerd, niet zijnde het bedoelde appel aan bepaalde basiswaarden in de teksten, werd besloten om in het hoofdonderzoek alsnog een manipulation check in te bouwen.

3.3 Proefpersonen

In het onderzoek waren 180 proefpersonen betrokken. Het onderzoek richtte zich op twee verschillende etnische groepen, namelijk blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren. Het onderzoek werd uitgevoerd in Stellenbosch in Zuid-Afrika waar de voertaal voornamelijk Afrikaans is. Zowel voor kleurling als voor blanke Zuid-Afrikanen is deze taal de moedertaal. Dit is de reden dat voor deze twee etnische achtergronden werd gekozen. Voor de proefpersonen werden twee scholen benaderd; de Hoërskool Stellenbosch en de Stellingzicht Secondary school. Stellingzicht Secondary School was vroeger een zogenaamde 'bruinskool' en nu nog steeds gaan veel kleurling jongeren naar deze school. Er werd voor deze twee scholen gekozen, om de indeling naar etnische achtergrond te kunnen maken. Mevrouw Basson maakte het mogelijk het onderzoek op bovengenoemde scholen uit te voeren. De blanke en kleurling jongeren die deelnamen aan het onderzoek waren jongens en meisjes in de leeftijd van 15 tot 18 jaar en zaten in graad (schoolklas) 10 of 11. Er werd gekozen voor deze leeftijdsgroep, omdat dit een leeftijd is waarop jongeren met het onderwerp seks te maken krijgen, of bekend zijn met het onderwerp seks. De teksten die gebruikt werden in dit onderzoek, waren bestemd voor de doelgroep waartoe de proefpersonen behoren. Bij de keuze voor het aantal proefpersonen voor dit onderzoek werd rekening gehouden met een gewenste steekproefgrootte van minimaal 25 proefpersonen per groep⁸. Tabel 3.3 geeft de verdeling van de proefpersonen weer.

⁸ Maes e.a. (1996) adviseren een proefpersonengroep uit minimaal uit 25 personen (per groep) te laten bestaan, om zo het onderscheidend vermogen van de statistische toetsen voldoende te laten zijn.

Tabel 3.3*Proefpersoonsverdeling*

Proefpersonen	Tekst 1 *	Tekst 2 *	controlegroep	Totaal
Blanke meisjes	15	15	14	44
Blanke jongens	15	15	14	44
Kleurling meisjes	15	16	16	47
Kleurling jongens	15	14	16	45
Totaal	60	60	60	180

* *Tekst 1= behoudendheid, Tekst 2= veranderingsgezindheid*

3.4 Onderzoeksvariabelen

In paragraaf 3.4.1 wordt de onafhankelijke variabele in het onderzoek besproken, in paragraaf 3.4.2 worden de persoonsvariabelen in het onderzoek toegelicht en tot slot worden in paragraaf 3.4.3 de afhankelijke variabelen besproken. In deze paragraaf wordt enkel een overzicht van de onderzoeksvariabelen gegeven. Verderop in dit hoofdstuk in paragraaf 3.7 komt de betrouwbaarheid van de verschillende onderzoeksvariabelen aan de orde.

3.4.1 Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele waar in dit onderzoek mee gewerkt werd was de tekstvariant. Er waren drie condities in het onderzoek. In de eerste conditie werd een tekst gebruikt waarin werd getracht te appelleren aan de basiswaarden traditie, inschikkelijkheid en veiligheid. In de tweede conditie werd een tekst gebruikt waarin werd getracht te appelleren aan de basiswaarden onafhankelijkheid, hedonisme en stimulatie. In de derde conditie werd geen tekst gebruikt.

3.4.2 Persoonsvariabelen

De persoonsvariabelen in dit onderzoek waren 'leeftijd', 'geslacht', 'graad' (schoolklas), 'etnische achtergrond', 'geloof', 'godsdienstige betrokkenheid' en 'behoudendheid van de proefpersonen'. Daarnaast werd de proefpersonen gevraagd om voor alle tien basiswaarden⁹ van Schwartz (1992) aan te geven hoe belangrijk deze zijn voor hem of haar. Dit leverde de volgende tien persoonsvariabelen op: 'belang universalisme', 'belang macht', 'belang traditie', 'belang iets bereiken', 'belang inschikkelijkheid', 'belang hedonisme', 'belang veiligheid', 'belang stimulatie', 'belang welwillendheid' en 'belang onafhankelijkheid'.

⁹ Het betreft de tien menselijke basiswaarden van Schwartz (1992), namelijk: universalisme, macht, traditie, iets bereiken, inschikkelijkheid, hedonisme, veiligheid, stimulatie, welwillendheid en onafhankelijkheid.

De variabelen 'leeftijd', 'geslacht', 'graad (schoolklas)', 'etnische achtergrond' en 'geloof' werden gemeten in het onderzoek aan de hand van één vraag. De variabele 'Godsdienstige betrokkenheid' werd gemeten aan de hand van vijf vragen over de mate waarin de proefpersoon zichzelf als lid van een geloofsgroep beschouwd, persoonlijke geloofsactiviteit, dienstbezoek, geloofsactiviteiten buiten de dienst en praten over geloof. De variabelen 'belang universalisme', 'belang macht', 'belang traditie', 'belang iets bereiken', 'belang inschikkelijkheid', 'belang hedonisme', 'belang veiligheid', 'belang stimulatie', 'belang welwillendheid' en 'belang onafhankelijkheid' werden gemeten aan de hand van stellingen. Per basiswaarde werden twee stellingen geformuleerd. De variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' werd gemeten aan de hand van zes van deze twintig stellingen. Deze zes stellingen samen vormden een combinatie van de basiswaarden traditie, inschikkelijkheid en veiligheid.

3.4.3 Afhankelijke variabelen

De afhankelijke variabelen in het onderzoek waren het 'oordeel van de proefpersonen over de tekst' en het 'oordeel van de proefpersonen over de schrijver'. De proefpersonen werd gevraagd naar hun attitude ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. In Tekst 1 en Tekst 2 werden verschillende thema's behandeld. In tekst 1 werden vier thema's behandeld en in tekst 2 werden twee thema's behandeld. Dit leverde de volgende zes afhankelijke variabelen op: 'attitude ten aanzien van het thema *geen seks voor het huwelijk*', 'attitude ten aanzien van het thema *trouw blijven*', 'attitude ten aanzien van het thema *kennis over Aids*', 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*', 'attitude ten aanzien van het thema *verantwoordelijkheid*' en 'attitude ten aanzien van het thema *vrijheid van meningsuiting*'. Daarnaast werd de proefpersonen gevraagd de mate aan te geven waarin een appel aan de tien basiswaarden werd herkend in de tekst (manipulation check). Dit leverde de volgende tien persoonsvariabelen op: 'universalisme herkend in de tekst', 'macht herkend in de tekst', 'traditie herkend in de tekst', 'iets bereiken herkend in de tekst', 'inschikkelijkheid herkend in de tekst', 'hedonisme herkend in de tekst', 'veiligheid herkend in de tekst', 'stimulatie herkend in de tekst', 'welwillendheid herkend in de tekst' en 'onafhankelijkheid herkend in de tekst'. De variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst' werd gemeten aan de hand van vier vragen over de inhoud, zes vragen over de aantrekkelijkheid, vier vragen over het nut en vier vragen over de aansprekendheid van de tekst. De variabele 'oordeel van de proefpersonen over de schrijver' werd gemeten aan de hand van zes vragen over de bron/ de schrijver. De variabelen 'attitude ten aanzien van het thema *geen seks voor het huwelijk*', 'attitude ten aanzien van het thema *trouw blijven*', 'attitude ten aanzien van het thema *kennis over Aids*', 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*', 'attitude ten aanzien van het thema *verantwoordelijkheid*' en 'attitude ten aanzien van het thema *vrijheid*

van meningsuiting' werden gemeten aan de hand van stellingen. Per tekstthema werd één stelling geformuleerd. De variabelen 'universalisme herkend in de tekst', 'macht herkend in de tekst', 'traditie herkend in de tekst', 'iets bereiken herkend in de tekst', 'inschikkelijkheid herkend in de tekst', 'hedonisme herkend in de tekst', 'veiligheid herkend in de tekst', 'stimulatie herkend in de tekst', 'welwillendheid herkend in de tekst' en 'onafhankelijkheid herkend in de tekst' werden gemeten aan de hand van stellingen. Per basiswaarde werden twee stellingen geformuleerd.

3.5 Meetinstrument

In het onderzoek werd een vragenlijst gehanteerd als meetinstrument. In Figuur 3.5 worden de onderdelen van de vragenlijsten weergegeven. De volledige vragenlijst is te vinden in bijlage 6.

Figuur 3.5

Onderdelen van de vragenlijst

Onderdeel A: Persoonsgegevens

Het eerste onderdeel van de vragenlijst bestond uit vijf vragen. Er werd gevraagd naar de leeftijd, het geslacht, de graad (schoolklas), de etnische achtergrond en het geloof van de proefpersonen. Daarnaast werd in een voorbeeldvraag uitgelegd waar de antwoordopties één (helemaal waar) tot en met zeven (helemaal waar) van de Likertschalen voor stonden.

Onderdeel B: Godsdienstige betrokkenheid

In dit onderdeel werden vijf vragen gesteld over de godsdienstige betrokkenheid van de proefpersonen. Met deze vragen werd de mate waarin de proefpersonen er zeker van zijn dat zij lid zijn van een bepaalde geloofsgroep, de frequentie van persoonlijke geloofsactiviteit, de bezoekfrequentie van een dienst, de participatie in geloofsactiviteiten buiten de dienst en de mate waarin de persoon met anderen over het geloof kan praten gemeten. Vraag een, twee en vijf werden beantwoord op een vijfpunts Likertschaal. Vraag drie en vier werden beantwoord op een zevenpunts Likertschaal. De vragen werden overgenomen uit het onderzoek van Geysendorpher (2003).

Onderdeel C: Basiswaarden

In dit onderdeel werd het belang van de tien basiswaarden voor de proefpersonen gemeten aan de hand van twintig stellingen. De proefpersoon werd gevraagd om aan te geven in welke mate de verschillende basiswaarden belangrijk zijn voor hem of haar. Per waarde werden twee stellingen geformuleerd. De twintig stellingen werden geformuleerd op basis van de definities van de tien menselijke basiswaarden van Schwartz (in Schwartz & Huismans, 1995, p.90). Het belang van de tien basiswaarden kon worden aangegeven op een zevenpunts semantische differentiaal. Aan de hand van zes van deze twintig stellingen werd de behoudendheid van de proefpersonen gemeten. Deze zes stellingen vertegenwoordigen de basiswaarden traditie, inschikkelijkheid en veiligheid.

Onderdeel D: De tekst

In dit onderdeel kregen 120 proefpersonen een tekst te lezen. Om het oordeel van de proefpersonen over de tekst te meten, werden door middel van zevenpunts Likertschalen vier vragen gesteld over de inhoud, zes vragen over de aantrekkelijkheid, vier vragen over het nut van de tekst. Ook werden met behulp van een semantische differentiaal vier vragen gesteld over de aansprekendheid van de tekst. Aan de hand van twintig stellingen werd de mate waarin een appel aan de tien basiswaarden in de tekst werd herkend door de proefpersonen gemeten. Per basiswaarde werden ook hier weer twee stellingen geformuleerd. Ook deze twintig stellingen werden geformuleerd op basis van de definities van de tien menselijke basiswaarden van Schwartz (in Schwartz & Huismans, 1995, p.90) De mate waarin een appel aan de tien basiswaarden in de tekst werd herkend door de proefpersonen (manipulation check), kon worden aangegeven op een zevenpunts semantische differentiaal. Verder werden via een zevenpunts Likertschaal zes vragen gesteld over de bron/ de schrijver. Tot slot werd aan de hand van stellingen (vier stellingen in de vragenlijst met tekst 1, twee stellingen in de vragenlijst met tekst 2 en zes stellingen in de vragenlijst zonder tekst) de proefpersonen gevraagd wat hun attitude is ten aanzien van de Aids-gerelateerde thema's. De stellingen gingen over de thema's die in tekst 1 en 2 werden behandeld.

De proefpersonen werden verdeeld in drie groepen. Zestig proefpersonen kregen een vragenlijst met daaraan toegevoegd tekst 1. Zestig proefpersonen kregen een vragenlijst met daaraan toegevoegd tekst 2. De overige zestig proefpersonen vormden de controlegroep en kregen geen tekst te lezen.

Voor alle 180 proefpersonen verschilde de vragenlijst enkel op onderdeel D.

120 proefpersonen kregen een verschillende tekst te lezen. In onderdeel D werd deze proefpersonen gevraagd naar hun oordeel over de tekst en hun oordeel over de schrijver.

Tevens werd er naar hun attitude ten aanzien van de behandelde thema's in de tekst gevraagd. In de teksten werden de volgende thema's behandeld:

- geen seks voor het huwelijk (tekst1)
- trouw blijven (tekst 1)
- kennis over Aids (tekst 1)
- seks om iemand te plezieren (tekst 1)
- verantwoordelijkheid (tekst 2)
- vrijheid van meningsuiting (tekst 2)

De stellingen – waarmee de proefpersonen gevraagd werd naar hun attitude ten aanzien van de Aids-gerelateerde thema's – waren dan ook verschillend. In tekst 1 kwamen vier stellingen voor en in tekst 2 twee stellingen. De controlegroep kreeg geen tekst te lezen.

Deze groep werd in onderdeel D enkel aan de hand van zes stellingen gevraagd naar hun attitude ten aanzien van zes thema's. Deze zes stellingen gingen over de thema's die in tekst 1 en 2 werden behandeld.

3.6 Afnameprocedure

Eind oktober 2004 zijn de vragenlijsten afgenomen. Als eerste werden de vragenlijsten afgenomen op de Hoërskool Stellenbosch. De leerlingen kregen drie kwartier de tijd om de vragenlijst in te vullen. Naast een mondelinge instructie stond aan het begin van de vragenlijst een geschreven instructie, zodat de leerlingen begrepen wat precies de bedoeling was. Bij het inleveren van de vragenlijsten werd gecontroleerd of alle vragen ingevuld waren. Vervolgens werden de vragenlijsten afgenomen op Stellingzicht Secondary School. Ook hier werden de vragenlijsten gecontroleerd, om te zien of alle vragen waren ingevuld.

Bij het afnemen van de vragenlijsten werden de proefpersonen onopgemerkt geselecteerd om aan de gewenste proefpersoonverdeling te kunnen voldoen. Alle vragenlijsten werden voorzien van een code. Deze code maakte duidelijk aan welke proefpersoon - blanke of kleurling, jongen of meisje - de vragenlijst moest worden uitgedeeld.

3.7 Betrouwbaarheid van de variabelen

In de vragenlijst werd voor het meten van een aantal variabelen meer dan één vraag of stelling gebruikt. Na de dataverzameling werd vastgesteld of de vragen of stellingen die geacht werden dezelfde variabele te meten, onderling voldoende samenhangen en zodoende inderdaad samen geacht konden worden de onderliggende variabele vertegenwoordigen. Om dit te meten werd de betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) van de desbetreffende variabelen bepaald. Van de volgende variabelen werd de betrouwbaarheid gemeten:

1. godsdienstige betrokkenheid
2. oordeel van de proefpersonen over de tekst
3. oordeel van de proefpersonen over de schrijver
4. belang universalisme
5. belang macht
6. belang traditie
7. belang iets bereiken
8. belang inschikkelijkheid
9. belang hedonisme
10. belang veiligheid
11. belang stimulatie
12. belang welwillendheid
13. belang onafhankelijkheid
14. behoudendheid van de proefpersonen
15. universalisme herkend in de tekst
16. macht herkend in de tekst
17. traditie herkend in de tekst
18. iets bereiken herkend in de tekst
19. inschikkelijkheid herkend in de tekst
20. hedonisme herkend in de tekst
21. veiligheid herkend in de tekst
22. stimulatie herkend in de tekst
23. welwillendheid herkend in de tekst
24. onafhankelijkheid herkend in de tekst

In Tabel 3.7.1 worden per variabele gepresenteerd: het aantal vragen of stellingen dat bij die variabele werd gesteld, Cronbach's alpha en het bij die alpha passende oordeel over de betrouwbaarheid volgens van Wijk (2000). Variabelen die scoorden boven de .80 worden beoordeeld als 'goed', scores tussen de .60 en .70 worden als 'matig' beoordeeld, scores tussen de .70 en .80 worden als adequaat beoordeeld en scores onder de .60 worden als 'onvoldoende' beoordeeld (van Wijk, 2000, p.217).

Tabel 3.7.1

Betrouwbaarheid van de variabelen

Variabelen	Aantal vragen/ stellingen	Cronbach's alpha	Beoordeling
1. Godsdienstige betrokkenheid	5	.53	Onvoldoende
2. Oordeel van de proefpersonen over de tekst	18	.72	Adequaat
3. Oordeel van de proefpersonen over de schrijver	6	.82	Goed
4. Belang universalisme	2	.50	Onvoldoende
5. Belang macht	2	.55	Onvoldoende
6. Belang traditie	2	.71	Adequaat
7. Belang iets bereiken	2	.39	Onvoldoende
8. Belang inschikkelijkheid	2	.22	Onvoldoende
9. Belang hedonisme	2	.20	Onvoldoende
10. Belang veiligheid	2	.40	Onvoldoende
11. Belang stimulatie	2	.44	Onvoldoende
12. Belang welwillendheid	2	.53	Onvoldoende
13. Belang onafhankelijkheid	2	.47	Onvoldoende
14. Behoudendheid van de proefpersonen	6	.71	Adequaat
15. Universalisme *	2	.57	Onvoldoende
16. Macht *	2	.44	Onvoldoende
17. Traditie *	2	.61	Matig
18. Iets bereiken *	2	.47	Onvoldoende
19. Inschikkelijkheid *	2	.41	Onvoldoende
20. Hedonisme *	2	.54	Onvoldoende
21. Veiligheid *	2	.63	Matig
22. Stimulatie *	2	.64	Matig
23. Welwillendheid *	2	.63	Matig
24. Onafhankelijkheid *	2	.64	Matig

* = herkend in de tekst

De betrouwbaarheid van de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst' werd als 'goed' beoordeeld. De betrouwbaarheid van de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de schrijver' werd als adequaat beoordeeld. De betrouwbaarheid van de persoonsvariabele 'behoudendheid van de proefpersonen' werd als adequaat beoordeeld. Deze kwalificaties werden voldoende acceptabel geacht om de desbetreffende variabelen te construeren zoals bij de inrichting van de vragenlijst was voorzien. De desbetreffende variabelen konden op die manier gemeten worden.

De betrouwbaarheid van de persoonsvariabele 'Godsdienstige betrokkenheid' bleek onvoldoende. Om de betrouwbaarheid mogelijk te verhogen werd na weglating van 'afwijkende' items nogmaals de betrouwbaarheid bepaald. Dat resulteerde niet in een acceptabele alpha. Besloten werd om de persoonsvariabele 'Godsdienstige betrokkenheid' te meten aan de hand van één van de vijf vragen, namelijk:

“As jy moes sê hoe seker jy daarvan is dat jy 'n ware lid van jou geloofsgroep is, watter een van die volgende stellings beskryf dit die beste?”

- o Ek is heeltemal seker daarvan*
- o Ek dink so, maar ek is nie heeltemal seker daarvan nie*
- o Ek weet (nog) nie*
- o Ek dink nie so nie, maar ek is nie so seker daarvan nie*
- o Ek is beslis nie seker daarvan nie*

Deze vraag werd van de vijf vragen die over dit thema gesteld waren het meest geschikt bevonden om de 'Godsdienstige betrokkenheid' te meten. Met deze vraag kon vastgesteld worden in hoeverre de proefpersonen zichzelf als een overtuigd lid van een geloofsgroep beschouwen. Wanneer ze daar helemaal zeker van waren, dan werd de godsdienstige betrokkenheid als hoog geïnterpreteerd. Wanneer ze daar helemaal niet zeker van waren, werd de godsdienstige betrokkenheid als laag geïnterpreteerd.

De betrouwbaarheid van de persoonsvariabelen 'belang universalisme', 'belang macht', 'belang traditie', 'belang iets bereiken', 'belang inschikkelijkheid', 'belang hedonisme', 'belang veiligheid', 'belang stimulatie', 'belang welwillendheid' en 'belang onafhankelijkheid' bleek voor veel van deze variabelen onvoldoende. Besloten werd daarom geen van deze persoonsvariabelen op zichzelf in het onderzoek te betrekken. Ook de betrouwbaarheid van de afhankelijke variabelen 'universalisme herkend in de tekst', 'macht herkend in de tekst', 'traditie herkend in de tekst', 'iets bereiken herkend in de tekst', 'inschikkelijkheid herkend in de tekst', 'hedonisme herkend in de tekst', 'veiligheid herkend in de tekst', 'stimulatie herkend in de tekst', 'welwillendheid herkend in de tekst' en 'onafhankelijkheid herkend in de tekst' bleek voor veel van deze variabelen onvoldoende. Besloten werd daarom geen van deze afhankelijke variabelen op zichzelf in het onderzoek te betrekken.

Om toch deels uitspraken te kunnen doen over de mate waarin een appel aan de tien basiswaarden in de tekst werd herkend door de proefpersonen werden twee nieuwe afhankelijke variabelen geconstrueerd, namelijk:

25. mate waarin de proefpersonen de tekst als behoudend beoordelen

26. mate waarin de proefpersonen de tekst als veranderingsgezind beoordelen

Vervolgens werd de betrouwbaarheid van deze twee nieuwe afhankelijke variabelen bepaald. De afhankelijke variabele 'mate waarin de proefpersonen de tekst als behoudend beoordelen' werd gemeten aan de hand van zes van de twintig stellingen die betrekking hadden op de basiswaarden traditie, inschikkelijkheid en veiligheid. De betrouwbaarheid van deze variabele bleek voldoende. De afhankelijke variabele 'mate waarin de proefpersonen de tekst als veranderingsgezind beoordelen' werd gemeten aan de hand van zes van de twintig stellingen die betrekking hadden op de basiswaarden hedonisme, stimulatie en macht. De betrouwbaarheid van deze variabele bleek voldoende. Met deze twee nieuwe variabelen kon worden bepaald waar de teksten zich bevinden op de dimensie van Schwartz (1992): 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid' (manipulation check). In Tabel 3.7.2 worden voor deze twee nieuwe afhankelijke variabelen gepresenteerd: het aantal stellingen dat per variabele werd voorgelegd, Cronbach's alpha en het bij die alpha passende oordeel over de betrouwbaarheid volgens van Wijk (2000).

Tabel 3.7.2

Betrouwbaarheid van de nieuwe variabelen

Variabelen	Aantal vragen/ stellingen	Cronbach's alpha	Beoordeling
25. mate waarin de proefpersonen de tekst als behoudend beoordelen	6	.80	Goed
26. mate waarin de proefpersonen de tekst als veranderingsgezind beoordelen	6	.69	Matig

3.8 Manipulation check

Pre-test 2 had uitgewezen dat door enkele experts ook een appel aan andere basiswaarden werd gesignaleerd, niet zijnde het bedoelde appel aan bepaalde basiswaarden in de teksten (zie paragraaf 3.2.3 Pre-testen: opzet en resultaten). Om te bepalen waar de teksten zich bevinden op de dimensie van Schwartz (1992): 'veranderingsgezindheid' versus 'behoudendheid' werd in het hoofdonderzoek ter controle de proefpersonen gevraagd in welke mate zij de tekst als behoudend beoordeelden en in welke mate zij de tekst als veranderingsgezind beoordeelden. De controle werd uitgevoerd aan de hand van een multivariate variantie-analyse met als onafhankelijke variabele de 'tekstvariant' en als afhankelijke variabelen de 'mate waarin de proefpersonen de tekst als behoudend beoordelen' en de 'mate waarin de proefpersonen de tekst als veranderingsgezind beoordelen'. Er bleek een significant effect van de onafhankelijke variabele 'tekstvariant' op de afhankelijke variabele 'mate waarin de proefpersonen de tekst als behoudend beoordelen' ($F(1,117)=4.31, p<.05; \eta^2=.04$). Tekst 1 ($M=5.11, SD=1.19$) werd meer als behoudend beoordeeld dan tekst 2 ($M=4.60, SD=1.49$). Er bleek geen significant effect op de afhankelijke variabele 'mate waarin de proefpersonen de tekst als veranderingsgezind beoordelen' ($F(1,117)=3.08, p=.08; \eta^2=.03$). Tekst 1 werd dus niet significant meer of minder als veranderingsgezind beoordeeld dan tekst 2.

Op basis van deze resultaten van de manipulation check werd besloten de vraagstelling te herzien. De teksten onderscheidden zich namelijk niet voldoende als meer of minder veranderingsgezind. Wel onderscheidden de teksten zich voldoende als meer of minder behoudend. Aangezien tekst 1 als meer behoudend werd beoordeeld door de proefpersonen dan tekst 2 kon worden vastgesteld dat in tekst 1 (hierna te noemen: de meer behoudende tekst) meer aan behoudendheid werd geappelleerd dan in tekst 2 (hierna te noemen: de minder behoudende tekst) het geval was.

Op basis van de resultaten van de manipulation check is de volgende herziene hoofdvraag geformuleerd:

Wat is de relatie tussen de etnische achtergrond, het geslacht, de behoudendheid en de godsdienstige betrokkenheid van Zuid-Afrikaanse jongeren en hun oordelen over diverse aspecten van twee varianten van een voorlichtingstekst over Aids: het appel aan behoudendheid, de geloofwaardigheid van de schrijver van de tekst, en hun attitudes ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's?

Uit deze herziene hoofdvraag vloeien de volgende herziene deelvragen voort:

1. *In hoeverre wordt de attitude van Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed door het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids, en zijn hierbij het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren van belang?*
 - In hoeverre wordt de attitude van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed door het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids?
 - In hoeverre wordt de attitude van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed door het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren?
 - Zijn er interactie-effecten tussen het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids enerzijds en de persoonsvariabelen anderzijds op de attitude van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's?

2. *In hoeverre wordt het oordeel van Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een sterk versus zwak appel aan behoudendheid in een voorlichtingstekst, en zijn hierbij het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren van belang?*
 - In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een sterk versus zwak appel aan behoudendheid in een voorlichtingstekst?
 - In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren?
 - Zijn er interactie-effecten tussen een sterk versus zwak appel aan behoudendheid in een voorlichtingstekst over Aids enerzijds en de persoonsvariabelen anderzijds op het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst?

3. *In hoeverre wordt het oordeel van Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een sterk versus zwak appel aan behoudendheid in een voorlichtingstekst, en zijn hierbij het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren van belang?*

- In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door een sterk versus zwak appel aan behoudendheid in een voorlichtingstekst?
- In hoeverre wordt het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst over Aids beïnvloed door het geslacht, de behoudendheid, de etnische achtergrond en de godsdienstige betrokkenheid van deze jongeren?
- Zijn er interactie-effecten tussen een sterk versus zwak appel aan behoudendheid in een voorlichtingstekst over Aids enerzijds en de persoonsvariabelen anderzijds op het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over de schrijver van een voorlichtingstekst?

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In paragraaf 4.1 worden de beschrijvende statistieken besproken. Vervolgens worden de resultaten van de univariate variantie-analyses beschreven in paragraaf 4.2. Tot slot wordt in paragraaf 4.3 vermeld hoe de variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' zich verhiel tot de andere persoonsvariabelen.

4.1 Beschrijvende statistieken

In totaal namen 180 Zuid-Afrikaanse blanke en kleurling jongens en meisjes deel aan het onderzoek. Merendeel van de proefpersonen gaf aan tot de christelijke geloofsgroep te behoren (98,3%). Van de proefpersonen zaten 127 proefpersonen in graad 10 en 53 proefpersonen in graad 11 (graad is hetzelfde als schoolklas). De gemiddelde leeftijd van de proefpersonen was 16,3 jaar. De leeftijd van de proefpersonen varieerde van 15 tot 18 jaar. Tabel 4.1 geeft de verdeling weer van de blanke en kleurling Afrikaanse jongens en meisjes over de drie condities in het onderzoek.

Tabel 4.1.1

Proefpersoonsverdeling

Proefpersonen	Tekst 1 *	Tekst 2 *	controlegroep	Totaal
Blanke meisjes	15	15	14	44
Blanke jongens	15	15	14	44
Kleurling meisjes	15	16	16	47
Kleurling jongens	15	14	16	45
Totaal	60	60	60	180

* *Tekst 1= sterk appel aan behoudendheid, Tekst 2= zwak appel aan behoudendheid*

Van de onderzoeksvariabelen zijn de gemiddelde score (M), de standaarddeviatie (SD) en de range (minimum score tot maximum score) berekend. Deze statistieken zijn te vinden in Tabel 4.1.2

Tabel 4.1.2*Beschrijvende statistieken*

Variabelen	Mean*	SD*	Range
Godsdienstige betrokkenheid	4.39	.91	1 – 5
Behoudendheid van de proefpersonen	6.08	.76	3 – 7
Oordeel van de proefpersonen over de tekst	4.36	.81	2 – 6
Oordeel van de proefpersonen over de schrijver	5.06	1.38	1 – 7
Attitude ten aanzien van het thema ‘geen seks voor het huwelijk’	4.34	2.31	1 – 7
Attitude ten aanzien van het thema ‘trouw blijven’	6.22	1.51	1 - 7
Attitude ten aanzien van het thema ‘kennis over Aids’	6.63	.90	1 – 7
Attitude ten aanzien van het thema ‘seks om iemand te plezieren’	2.64	2.10	1 – 7
Attitude ten aanzien van het thema ‘verantwoordelijkheid’	6.61	1.05	1 – 7
Attitude ten aanzien van het thema ‘vrijheid van meningsuiting’	6.69	1.06	1 – 7

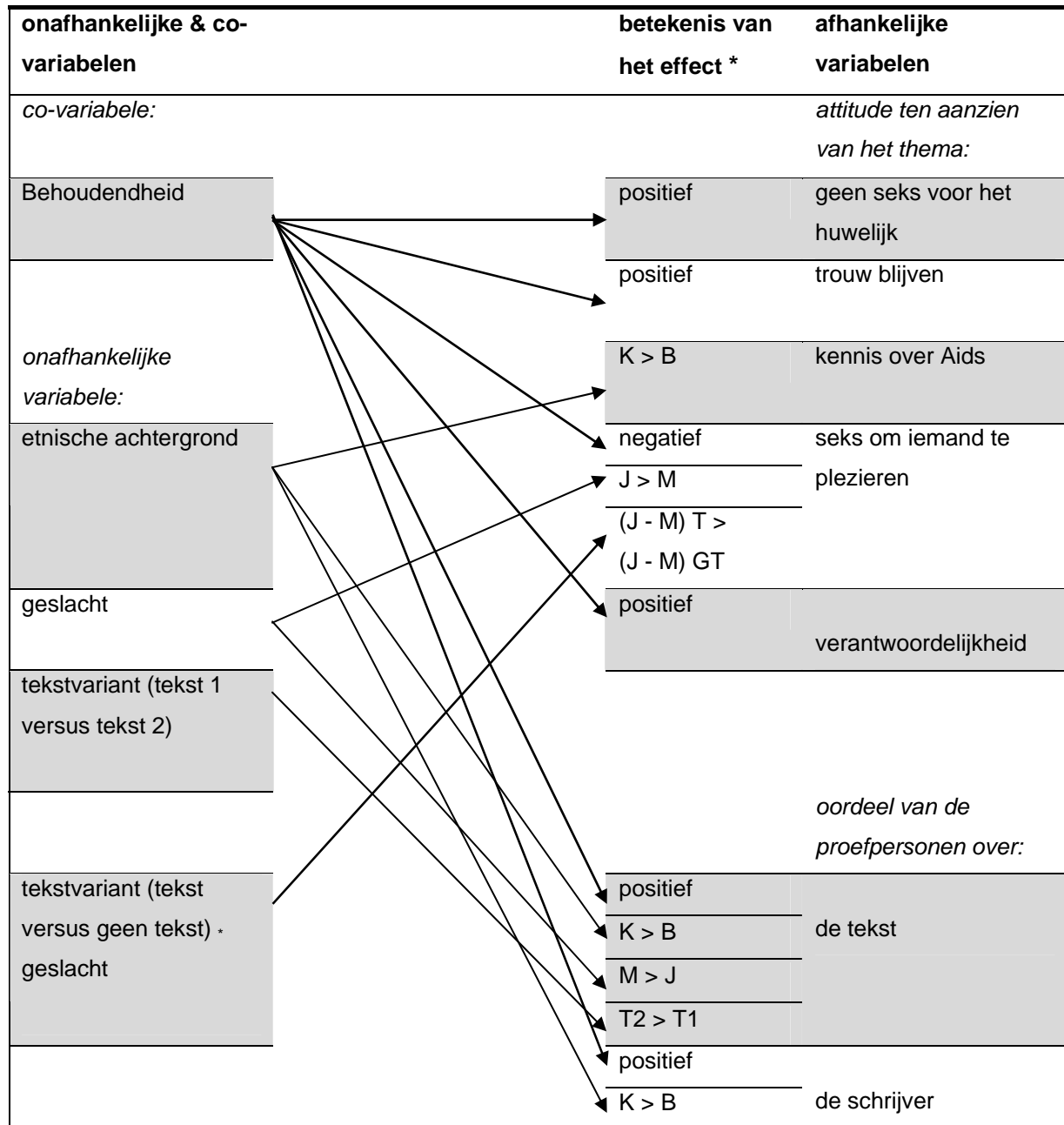
* Mean= gemiddelde score, SD= standaarddeviatie

4.2 Univariate variantie-analyses van de afhankelijke variabelen

Voor elk van de acht afhankelijke variabelen werd een univariate variantie-analyse uitgevoerd. De afhankelijke variabelen waren: ‘attitude ten aanzien van het thema *geen seks voor het huwelijk*’, ‘attitude ten aanzien van het thema *trouw blijven*’, ‘attitude ten aanzien van het thema *kennis over Aids*’, ‘attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*’, ‘attitude ten aanzien van het thema *verantwoordelijkheid*’, ‘attitude ten aanzien van het thema *vrijheid van meningsuiting*’, ‘oordeel van de proefpersonen over de tekst’ en ‘oordeel van de proefpersonen over de schrijver’. In de univariate variantie-analyses werden de persoonsvariabelen ‘geslacht’ en ‘etnische achtergrond’ als onafhankelijke variabelen gehanteerd. De persoonsvariabelen ‘godsdienstige betrokkenheid’ en ‘behoudendheid van de proefpersonen’ werden als co-variabelen beschouwd. In de univariate variantie-analyses werd nagegaan in hoeverre de afhankelijke variabelen beïnvloed werden door de onafhankelijke variabelen ‘tekstvariant’, ‘geslacht’ en ‘etnische achtergrond’. Daarnaast werd nagegaan of er samenhang bestond tussen de co-variabelen ‘godsdienstige betrokkenheid’ en ‘behoudendheid van de proefpersonen’ en de afhankelijke variabelen.

Allereerst geeft Figuur 4.2 een overzicht van de gevonden significante effecten van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabelen en de gevonden significante correlaties tussen de co-variabelen en de afhankelijke variabelen in de univariate variantie-analyses.

Figuur 4.2

* *positief* = correleert positief met
negatief = correleert negatief met
X > Y = X positiever dan Y

T 1 = tekst 1
T 2 = tekst 2
T = tekst
GT = geen tekst

B = blanke jongeren
K = kleurling jongeren
J = jongens
M = meisjes
(J - M) = verschil tussen jongens en meisjes

Vervolgens worden in Tabel 4.2.1 van alle univariate variantie-analyses de significante effecten van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabelen gepresenteerd.

Tabel 4.2.1

Significante (interactie-)effecten van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabelen

Onafhankelijke variabelen	Afhankelijke variabelen	F	p	η^2
Tekstvariant	Oordeel van de proefpersonen over de tekst	4.01	.04	.04
Geslacht	Attitude ten aanzien van het thema 'seks om iemand te plezieren'	24.47	.00	.19
Geslacht	Oordeel van de proefpersonen over de tekst	10.82	.00	.09
Etnische achtergrond	Attitude ten aanzien van het thema 'kennis over Aids'	6.13	.02	.05
Etnische achtergrond	Oordeel van de proefpersonen over de tekst	6.01	.02	.05
Etnische achtergrond	Oordeel van de proefpersonen over de schrijver	5.83	.02	.05
Tekstvariant - geslacht	Attitude ten aanzien van het thema 'seks om iemand te plezieren'	4.86	.03	.04

In Tabel 4.2.2 worden van alle univariate variantie-analyses de significante correlaties tussen de co-variabelen en de afhankelijke variabelen gepresenteerd.

Tabel 4.2.2

Significante correlaties tussen de co-variabele en de afhankelijke variabelen

Co-variabele	Afhankelijke variabelen	r
Behoudendheid van de proefpersonen	Attitude ten aanzien van het thema 'geen seks voor het huwelijk'	.333
Behoudendheid van de proefpersonen	Attitude ten aanzien van het thema 'getrouwheid'	.375
Behoudendheid van de proefpersonen	Attitude ten aanzien van het thema 'seks om iemand te plezieren'	-.275
Behoudendheid van de proefpersonen	Attitude ten aanzien van het thema 'verantwoordelijkheid'	.264
Behoudendheid van de proefpersonen	Oordeel van de proefpersonen over de tekst	.313
Behoudendheid van de proefpersonen	Oordeel van de proefpersonen over de schrijver	.326

Vervolgens worden, vanwege de omvang van de analyses in deze paragraaf, voor elke univariate variantie-analyse enkel de significante effecten van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabelen besproken. Tevens worden voor elke analyse enkel de significante correlaties tussen de co-variabelen en de afhankelijke variabelen besproken.

Analyse van 'attitude ten aanzien van het thema *geen seks voor het huwelijk*'

De relatie tussen de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' en de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *geen seks voor het huwelijk*' bleek significant ($F(1,107)=9.61$, $p<.01$; $\eta^2=.08$). Bij een nadere analyse bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun attitude ten aanzien van het thema *geen seks voor het huwelijk* ($r=.33$; $p<.01$). Dit wil zeggen: hoe behoudender de jongeren waren, des te positiever was hun attitude ten aanzien van het thema *geen seks voor het huwelijk*.

Analyse van 'attitude ten aanzien van het thema *trouw blijven*'

De relatie tussen de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' en de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *trouw blijven*' bleek significant ($F(1,107)=8.16$, $p<.01$; $\eta^2=.07$). Bij een nadere analyse bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun attitude ten aanzien van het thema *trouw blijven* ($r=.36$; $p<.01$). Dit wil zeggen dat hoe behoudender de jongeren waren, des te positiever was hun attitude ten aanzien van het thema *trouw blijven*.

Analyse van 'attitude ten aanzien van het thema *kennis over Aids*'

Het effect van de onafhankelijke variabele 'etnische achtergrond' op de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *kennis over Aids*' bleek significant ($F(1,107)=6.13$, $p<.05$; $\eta^2=.05$). Het bleek dat de attitude van de kleurling jongeren ($M=6.85$, $SD=.55$) ten aanzien van het thema *kennis over Aids* positiever was, dan de attitude van de blanke jongeren ($M=6.39$, $SD=1.13$).

Analyse van 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*'

Het effect van de onafhankelijke variabele 'geslacht' op de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*' ($F(1,107)=24.47$, $p<.01$; $\eta^2=.19$). Het bleek dat de attitude van de jongens ($M=3.47$, $SD=2.36$) ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren* positiever was, dan de attitude van de meisjes ($M=1.76$, $SD=1.28$).

Er bleek een significant interactie-effect van de onafhankelijke variabelen 'tekstvariant' en 'geslacht' op de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*' ($F(1,107)=4.86$, $p<.05$; $\eta^2=.04$). Het bleek dat wanneer de jongeren een tekst gelezen hadden (tekst 2) de verschillen tussen de jongens en de meisjes (gemiddelde score jongens (4.17) minus gemiddelde score meisjes (1.69) = 2.48) groter waren voor wat betreft hun attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*, dan wanneer de proefpersonen geen tekst gelezen hadden (gemiddelde score jongens (2.76) minus gemiddelde score meisjes (1.83) = 0.93).

De relatie tussen de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' en de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*' bleek significant ($F(1,107)=4.66$, $p<.05$; $\eta^2=.04$). Bij een nadere analyse bleek een significante negatieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren* ($r=-.28$; $p<.01$). Dit wil zeggen dat hoe behoudender de jongeren waren, des te negatiever was hun attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*.

Analyse van 'attitude ten aanzien van het thema *verantwoordelijkheid*'

De relatie tussen de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' en de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *verantwoordelijkheid*' bleek significant ($F(1,108)=9.34$, $p<.01$; $\eta^2=.08$). Bij een nadere analyse bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun attitude ten aanzien van het thema *verantwoordelijkheid* ($r=.26$; $p<.01$). Dit wil zeggen dat hoe behoudender de jongeren waren, des te positiever was hun attitude ten aanzien van het thema *verantwoordelijkheid*.

Analyse van oordeel van de proefpersonen over de tekst

Het effect van de onafhankelijke variabele 'tekstvariant' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst' bleek significant ($F(1,108)=4.01$, $p<.05$; $\eta^2=.04$). Het bleek dat de jongeren de meer behoudende tekst (tekst 1) ($M=4.20$, $SD=.84$) minder positief beoordeelden, dan de minder behoudende tekst (tekst 2) ($M=4.36$, $SD=.81$).

Het effect van de onafhankelijke variabele 'etnische achtergrond' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst' bleek significant ($F(1,108)=6.01$, $p<.05$; $\eta^2=.05$). Het bleek dat de kleurling jongeren ($M=4.61$, $SD=.68$) de teksten positiever beoordeelden, dan de blanke jongeren ($M=4.11$, $SD=.86$) (zonder onderscheid naar tekstvariant).

Het effect van de onafhankelijke variabele 'geslacht' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst' bleek significant ($F(1,108)=10.82$, $p<.01$; $\eta^2=.09$). Het bleek dat de meisjes ($M=4.58$, $SD=.65$) de teksten positiever beoordeelden, dan de jongens ($M=4.12$, $SD=.90$) (zonder onderscheid naar tekstvariant).

Er bleek een significant drieweg interactie-effect van de onafhankelijke variabelen 'tekstvariant', 'etnische afkomst' en 'geslacht' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst'. ($F(1,108)=5.09$, $p<.05$; $\eta^2=.05$). Dit interactie-effect bleek niet goed te interpreteren.

De relatie tussen de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' en de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst' bleek significant ($F(1,108)=5.55$, $p<.05$; $\eta^2=.05$). Bij een nadere analyse bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun oordelen over de teksten ($r=.31$; $p<.01$). Dit wil zeggen dat hoe behoudender de jongeren waren, des te positiever waren hun oordelen over de teksten (zonder onderscheid naar tekstvariant).

Analyse van oordeel van de proefpersonen over de schrijver

Het effect van de onafhankelijke variabele 'etnische achtergrond' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de schrijver' bleek significant ($F(1,108)=5.83$, $p<.05$; $\eta^2=.05$). Het bleek de kleurling jongeren ($M=5.49$, $SD=1.16$) de schrijvers van de teksten positiever beoordeelden, dan de blanke jongeren ($M=4.63$, $SD=1.47$) (zonder onderscheid naar tekstvariant).

De relatie tussen de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' en de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de schrijver' bleek significant ($F(1,108)=4.44$, $p<.05$; $\eta^2=.04$). Bij een nadere analyse bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun oordelen over de schrijvers ($r=.33$; $p<.01$). Dit wil zeggen dat hoe behoudender de jongeren waren, des te positiever waren hun oordelen over de schrijvers (zonder onderscheid naar tekstvariant).

4.3 Nadere analyse van de variabele 'behoudendheid van de proefpersonen'

Opvallend was dat de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' in de univariate variantie-analyses veel significante correlaties opleverde met de afhankelijke variabelen. Om na te gaan hoe deze variabele zich verhield tot de andere persoonsvariabelen werd een univariate variantie-analyse uitgevoerd. In deze analyse werd de variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' beschouwd als afhankelijke variabele. De persoonsvariabelen

‘geslacht’ en ‘etnische achtergrond’ werden als onafhankelijke variabelen gehanteerd en de persoonsvariabele ‘godsdiensstige betrokkenheid’ werd als co-variabele beschouwd. In een univariate variantie-analyse werd nagegaan in hoeverre de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’ beïnvloed werd door de onafhankelijke variabelen ‘geslacht’ en ‘etnische achtergrond’. Daarnaast werd nagegaan of er samenhang bestond tussen de co-variabele ‘godsdiensstige betrokkenheid’ en de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’.

Het effect van de onafhankelijke variabele ‘etnische achtergrond’ op de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’ bleek significant ($F(1,174)=40.80$, $p<.01$; $\eta^2=.19$). Het bleek dat de kleurling jongeren ($M=6.39$, $SD=.58$) behoudender waren dan de blanke jongeren ($M=5.76$, $SD=.79$). In Tabel 4.3.1 wordt het effect van de onafhankelijke variabele ‘etnische achtergrond’ op de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’ gepresenteerd.

Tabel 4.3.1

Significant effect van de afhankelijke variabele ‘etnische achtergrond’ op de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’

Onafhankelijke variabele	Afhankelijke variabele	F	p	η^2
Etnische achtergrond	Behoudendheid van de proefpersonen	40.80	.00	.19

De relatie tussen de co-variabele ‘godsdiensstige betrokkenheid’ en de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’ bleek significant ($F(1,174)=14.96$, $p<.01$; $\eta^2=.08$). Bij een nadere analyse bleek een significante positieve correlatie tussen de godsdiensstige betrokkenheid van de jongeren en de behoudendheid van de jongeren ($r=.25$; $p<.01$). Dit wil zeggen dat hoe hoger de godsdiensstige betrokkenheid van de jongeren was, des te behoudender de jongeren waren. In Tabel 4.3.2 wordt de correlatie tussen de co-variabele ‘godsdiensstige betrokkenheid’ en de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’ gepresenteerd.

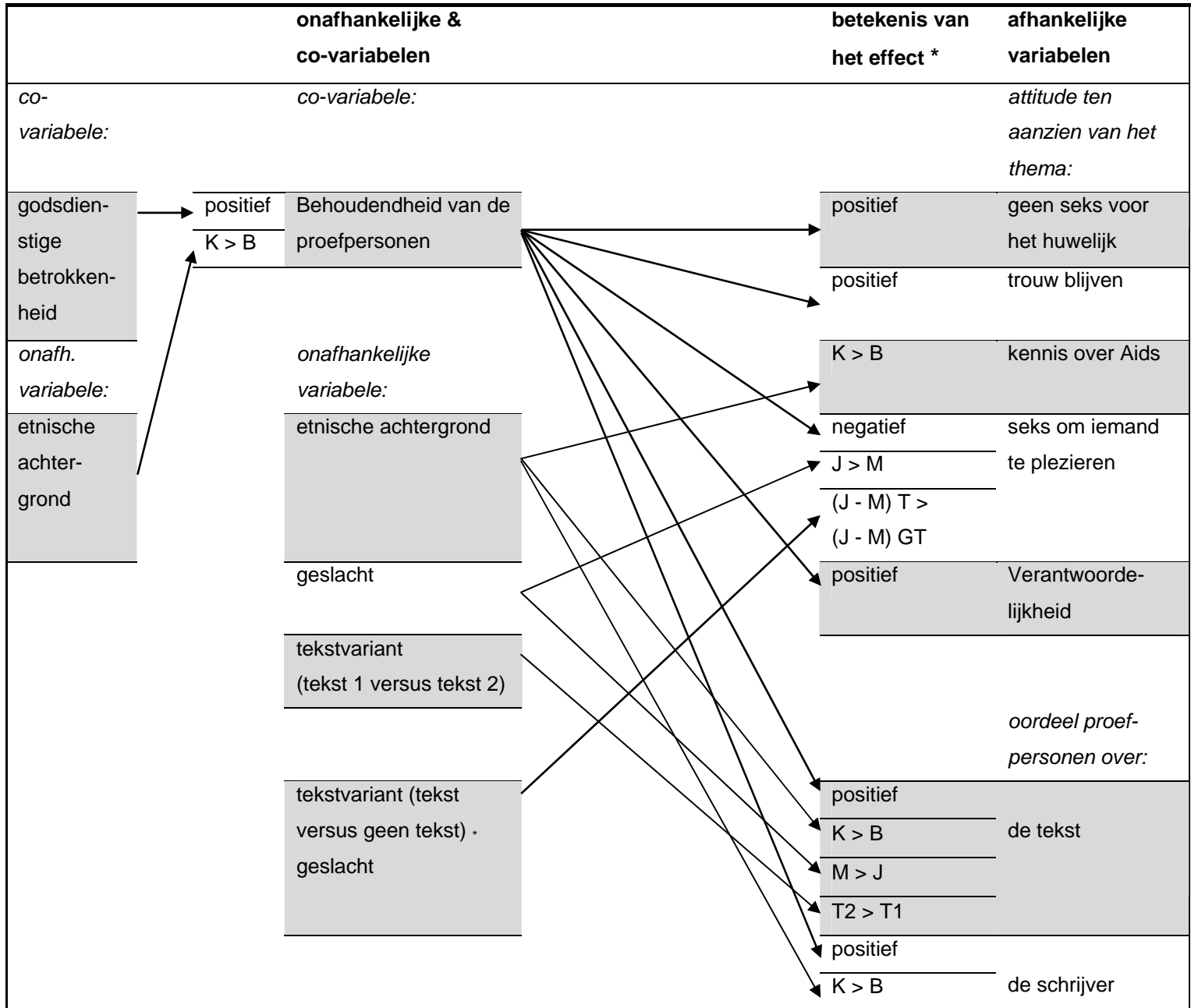
Tabel 4.3.2

Significante correlatie tussen de co-variabele ‘godsdiensstige betrokkenheid’ en de afhankelijke variabele ‘behoudendheid van de proefpersonen’

Co-variabele	Afhankelijke variabele	r
Godsdiensstige betrokkenheid	Behoudendheid van de proefpersonen	.250

Het overzicht in Figuur 4.2 van alle gevonden significante effecten in het begin van dit hoofdstuk kan aangevuld worden met het effect van 'etnische achtergrond' op de 'behoudendheid van de proefpersonen' en de correlatie tussen 'godsdienstige betrokkenheid' en 'behoudend van de proefpersonen'. Figuur 4.3 voegt deze variabelen toe aan dit overzicht.

Figuur 4.3

* *positief* = correleert positief met
negatief = correleert negatief met
X > Y = X positiever dan Y

T 1 = tekst 1
T 2 = tekst 2
T = tekst
GT = geen tekst

B = blanke jongeren
K = kleurling jongeren
J = jongens
M = meisjes
(J - M) = verschil tussen jongens en meisjes

5 Conclusie

In dit onderzoek werd aan blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren gevraagd naar hun oordeel over een voorlichtingstekst over Aids, hun oordeel over de schrijver van de tekst en hun attitude ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. In het experiment werd een controlegroep betrokken om na te gaan of het al dan niet lezen van een tekst de attitude van de blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van de Aids-gerelateerde thema's beïnvloedt. Daarnaast werden twee tekstvarianten gebruikt om het effect na te gaan van een sterk versus zwak appel aan behoudendheid op het oordeel van de blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst over Aids en op het oordeel over de schrijver van de tekst. Tevens werd onderzocht in hoeverre het oordeel van de Zuid-Afrikaanse jongeren over de voorlichtingstekst, over de schrijver en de attitude van de jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's beïnvloed werden door de persoonsvariabelen geslacht, etnische achtergrond, godsdienstige betrokkenheid en behoudendheid.

De hoofdvraag luidde als volgt:

Wat is de relatie tussen de etnische achtergrond, het geslacht, de behoudendheid en de godsdienstige betrokkenheid van Zuid-Afrikaanse jongeren en hun oordelen over diverse aspecten van twee varianten van een voorlichtingstekst over Aids: het appel aan behoudendheid, de geloofwaardigheid van de schrijver van de tekst, en hun attitudes ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's?

In dit hoofdstuk zal deze vraag beantwoord worden, door aan te geven wat er geconcludeerd kan worden uit de resultaten van dit onderzoek. In het hoofdstuk Resultaten werden, vanwege de omvang van de analyse, enkel de gevonden significante effecten in het onderzoek besproken. In paragraaf 5.1 worden een aantal, opvallend genoeg, **niet** gevonden effecten toegelicht. Vervolgens wordt in paragraaf 5.2 aangegeven wat er geconcludeerd kan worden op basis van de meest opvallende effecten die **wel** gevonden werden in dit onderzoek. Tot slot wordt in paragraaf 5.3 aangegeven wat er geconcludeerd kan worden uit de overige effecten, die gevonden werden in dit onderzoek.

5.1 Conclusies op basis van de meest opvallende effecten die *niet* gevonden werden

Een van de belangrijkste doelen van het onderzoek was na te gaan of er een relatie bestond tussen de behoudendheid van de proefpersonen en hun oordeel over een voorlichtingstekst over Aids waarin geappelleerd wordt aan een sterk versus zwak appel aan behoudendheid. Een dergelijke relatie tussen de behoudendheid van de van de proefpersonen en hun oordeel over een voorlichtingstekst waarin sterk versus zwak geappelleerd werd aan behoudendheid is in dit onderzoek **niet** gevonden. Uit de resultaten bleek **geen** interactie-effect van de onafhankelijke variabele 'tekstvariant' en de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' op de afhankelijke variabele 'het oordeel van de proefpersonen over de tekst'. Dit wil zeggen dat de behoudender proefpersonen de meer behoudende tekst niet positiever beoordeelden, dan de minder behoudende jongeren of andersom.

Een ander doel in het onderzoek was na te gaan of het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids van invloed was op de attitude van de Zuid-Afrikaanse jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. Op basis van de resultaten kan niet geconcludeerd worden dat het al dan niet lezen van een voorlichtingstekst over Aids van invloed was op de attitude van de jongeren ten aanzien van de zes thema's (seks voor het huwelijk, trouw blijven, kennis over Aids, seks om iemand te plezieren, verantwoordelijkheid en vrijheid van meningsuiting): er werd geen effect gevonden van 'tekstvariant' op de attitude van de jongeren ten aanzien van de zes thema's (seks voor het huwelijk, trouw blijven, kennis over Aids, seks om iemand te plezieren, verantwoordelijkheid en vrijheid van meningsuiting).

5.2 Conclusies op basis van de meest opvallende gevonden effecten

In het vorige hoofdstuk werd in Figuur 4.3 een overzicht gegeven van alle gevonden effecten in het onderzoek. In Figuur 4.3 bleek dat de behoudendheid van de proefpersonen een grote rol heeft gespeeld in dit onderzoek. Opvallend was dat de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' in de univariate variantie-analyses veel significante correlaties opleverde met de afhankelijke variabelen. Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat de behoudendheid van de jongeren samenhangt met hun attitudes ten aanzien van de thema's: geen seks voor het huwelijk, trouw blijven en verantwoordelijkheid. Uit de resultaten bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun attitudes ten aanzien van de thema's: geen seks voor het huwelijk, trouw blijven en verantwoordelijkheid. Hoe meer behoudend de jongeren waren, des te positiever waren hun attitudes ten aanzien van deze thema's. Tevens kan uit de resultaten geconcludeerd worden dat de behoudendheid van de jongeren samenhangt met hun attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*: er bleek een significante negatieve correlatie tussen de

behoudendheid van de jongeren en hun attitude ten aanzien van dit thema. Hoe meer behoudend de jongeren waren, des te negatiever was hun attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*.

Daarnaast kan uit de resultaten geconcludeerd worden dat de behoudendheid van de jongeren samenhangt met hun oordeel over de tekst: er bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun oordeel over de tekst. Hoe meer behoudend de jongeren waren, des te positiever was hun oordeel over de tekst. Tevens kan geconcludeerd worden dat de behoudendheid van de jongeren samenhangt met hun oordeel over de schrijver van de tekst: er bleek een significante positieve correlatie tussen de behoudendheid van de jongeren en hun oordeel over de schrijver van de tekst. Hoe meer behoudend de jongeren waren, des te positiever was hun oordeel over de schrijver.

Omdat de co-variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' in de univariate variantie-analyses veel significante correlaties opleverde met de afhankelijke variabelen, werd besloten om in een nadere analyse na te gaan hoe deze co-variabele zich verhield tot de andere persoonsvariabelen. Uit de resultaten van de nadere analyse van de variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' kan geconcludeerd worden dat de godsdienstige betrokkenheid van de jongeren samenhangt met de behoudendheid van de jongeren: er bleek een significante positieve correlatie tussen de godsdienstige betrokkenheid van de jongeren en de behoudendheid van de jongeren. Hoe hoger de godsdienstige betrokkenheid van de jongeren was, des te behoudender de jongeren waren. In de univariate variantie-analyses bleek geen directe invloed van godsdienstige betrokkenheid op de afhankelijke variabelen. Uit de resultaten van de nadere analyse van de variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' bleek dat de godsdienstige betrokkenheid samenhangt met de behoudendheid van de jongeren. Daarnaast kan geconcludeerd worden dat er een verschil is tussen de blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren voor wat betreft hun behoudendheid: er bleek een significant effect van de onafhankelijke variabele 'etnische achtergrond' op de afhankelijke variabele 'behoudendheid van de proefpersonen'. De kleurling jongeren waren meer behoudend dan de blanke jongeren. Uit deze nadere analyse van de variabele 'behoudendheid van de proefpersonen' kan geconcludeerd worden dat de etnische achtergrond evenals de godsdienstige betrokkenheid van invloed zijn op de behoudendheid van de jongeren.

In het onderzoek werd nagegaan of een sterk versus zwak appel aan behoudendheid in een voorlichtingstekst over Aids van invloed was op het oordeel van blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren over een voorlichtingstekst. Een opvallend resultaat was dat het oordeel van de jongeren over de minder behoudende tekst (tekst 2) positiever was, dan het oordeel van de jongeren over de meer behoudende tekst (tekst 1). Op basis van dit resultaat kan geconcludeerd worden dat jongeren een minder behoudende tekst positiever beoordelen dan een meer behoudende tekst.

5.3 Conclusies op basis van de overige gevonden effecten

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat er een verschil is tussen de jongens en de meisjes voor wat betreft hun attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*: er bleek een significant effect van de onafhankelijke variabele 'geslacht' op de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*'. De attitude van de jongens ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren* was positiever dan de attitude van de meisjes. Uit de resultaten kan ook geconcludeerd worden dat wanneer de jongeren een tekst te lezen krijgen (tekst 2), de verschillen tussen de jongens en de meisjes groter zijn voor wat betreft hun attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*, dan wanneer de jongeren geen tekst te lezen krijgen: er bleek een significant interactie-effect van de onafhankelijke variabele 'tekstvariant' en 'geslacht' op de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *seks om iemand te plezieren*'.

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat er een verschil is tussen de blanke en kleurling jongeren wat betreft hun attitude ten aanzien van het thema *kennis over Aids*: er bleek een significant effect van de onafhankelijke variabele 'etnische achtergrond' op de afhankelijke variabele 'attitude ten aanzien van het thema *kennis over Aids*'. De attitude van de kleurling jongeren ten aanzien van het thema *kennis over Aids* was positiever, dan de attitude van de meisjes.

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat er een verschil is tussen de jongens en de meisjes wat betreft hun oordeel over de teksten: er werd een significant effect gevonden van de onafhankelijke variabele 'geslacht' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst'. De meisjes beoordeelden de teksten positiever dan de jongens (zonder onderscheid naar tekstvariant).

Daarnaast kan geconcludeerd worden dat er een verschil is tussen de blanke en kleurling jongeren voor wat betreft hun oordeel over de teksten en hun oordeel over de schrijvers van de teksten (zonder onderscheid naar tekstvariant): er werd een significant effect gevonden

van de onafhankelijke variabele 'etnische achtergrond' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de tekst'. Tevens werd er een significant effect gevonden van de onafhankelijke variabele 'etnische achtergrond' op de afhankelijke variabele 'oordeel van de proefpersonen over de schrijver'. De kleurling jongeren beoordeelden de teksten en de schrijvers van de teksten positiever dan de blanke jongeren (zonder onderscheid naar tekstvariant).

6 Discussie

In paragraaf 6.1 zullen een aantal kritische kanttekeningen worden geplaatst bij de opzet en uitvoering van het onderzoek. In paragraaf 6.2 worden ideeën voor vervolgonderzoek geopperd.

6.1 Kritische kanttekeningen bij de opzet en uitvoering van dit onderzoek

Voor ieder onderzoek, zeker onderzoek onder jongeren, waarbij gevraagd wordt naar het oordeel van de proefpersonen, geldt dat er een gevaar bestaat van vervuiling van de resultaten door 'sociaal wenselijke' beantwoording door de proefpersonen. Wellicht is dit effect ook in dit onderzoek aanwezig. Het was opvallend dat de jongeren gemiddeld hoge scores aangaven. Dit kan een aanwijzing zijn van voorgenoemd effect.

In dit onderzoek werd getracht om na te gaan, hoe belangrijk de tien menselijke basiswaarden van Schwartz (1992) zijn voor de proefpersonen. Helaas bleken de scores op de stellingen waarmee het belang van de tien menselijke basiswaarden voor de proefpersonen werd gemeten, niet betrouwbaar. Er konden daarom geen uitspraken gedaan worden over het belang van de tien menselijke basiswaarden van Schwartz voor de proefpersonen. Het bleek enkel mogelijk om vast te stellen in hoeverre de proefpersonen meer of minder behoudend waren. Wanneer de originele vragenlijst van Schwartz (1992) was gebruikt, zou het wellicht wel mogelijk zijn geweest na te gaan hoe belangrijk de tien menselijke basiswaarden zijn voor de proefpersonen. Bovendien was dit onderzoek dan beter vergelijkbaar geweest met het onderzoek van Schwartz (1992) en Schwartz en Huismans (1995). Omdat de vragenlijst van Schwartz te uitgebreid leek voor dit onderzoek, werd besloten om deze niet te gebruiken. Maar gezien de consequenties van deze keuze, zou het uiterst interessant zijn om in eventueel vervolgonderzoek wél in overweging te nemen, de vragenlijst van Schwartz te hanteren. Het was namelijk opvallend dat evenals in het onderzoek van Schwartz en Huismans (1995) in dit onderzoek een samenhang gevonden werd tussen de godsdienstige betrokkenheid en de behoudendheid.

Op basis van de resultaten van de corpusanalyse werden slechts 19 tekstfragmenten geschikt bevonden voor het ontwerpen van de teksten. Hierdoor waren de mogelijkheden beperkt om twee teksten te formuleren, welke precies gelijke thema's zouden behandelen, maar waarin aan een verschillende mate van behoudendheid zou worden geappelleerd. In dit onderzoek werden in de respectievelijke experimentele teksten andere thema's behandeld. Het bleek zodoende enkel mogelijk om na te gaan in hoeverre het al dan niet

lezen van een tekst van invloed was op de attitude van de proefpersonen ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. De vraag kan gesteld worden of gebruik van dezelfde thema's in de verschillende teksten niet tot meer toegevoegde waarde van de onderzoeksresultaten zal leiden, immers dan kan het effect van het appel aan behoudendheid op de attitude ten aanzien van de behandelde thema's onderdeel van onderzoek zijn.

De gehanteerde experimentele teksten bleken nauwelijks een rol te spelen in dit onderzoek. Gedurende het ontwerpen van de teksten moesten keuzes worden gemaakt. Gevolg hiervan was dat de uiteindelijke experimentele teksten erg kort waren en inhoudelijk mogelijk te weinig van elkaar verschilden. In dit onderzoek lag de nadruk op de inhoud, de boodschap van de tekst. De gehanteerde teksten waren zodoende wellicht niet aansprekend genoeg: in de experimentele teksten werden geen afbeeldingen of kleur gebruikt. Dit roept de volgende vraag op: Waren de teksten wel voldoende verschillend en is een 'kale' tekst voldoende aansprekend?

6.2 Ideeën voor vervolgonderzoek

Zoals in paragraaf 6.1 genoemd is gevaar van 'sociaal wenselijke' beantwoording aanwezig. Wellicht kan de volgende suggestie hierbij nuttig zijn: het valt te overwegen het onderzoek door een 'bekende' van de jongeren te laten afnemen. Een mogelijke 'kloof' tussen afnemer en proefpersonen wordt hiermee vermeden.

De conclusies van dit onderzoek vragen op een aantal punten nader onderzoek. Het meest opvallend was de rol van de behoudendheid van de proefpersonen in dit onderzoek. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan voorzichtig gesteld worden dat de behoudendheid van de proefpersonen van invloed lijkt te zijn op hun oordeel over een voorlichtingstekst over Aids, en de schrijver van de tekst en op de attitudes van deze jongeren ten aanzien van Aids-gerelateerde thema's. Tevens lijkt het erop dat Zuid-Afrikaanse blanke jongeren een voorlichtingstekst anders beoordelen dan kleurling jongeren. Daarnaast lijken Zuid-Afrikaanse jongens een voorlichtingstekst anders beoordelen dan meisjes. De validiteit van het overzicht dat eerder in hoofdstuk 4 gepresenteerd werd (Figuur 4.3), en met name de centrale rol die behoudendheid lijkt te spelen, dient nader te worden onderzocht.

Opvallend was ook dat de Zuid-Afrikaanse jongeren de meer behoudende tekst (tekst 1) positiever beoordeelden dan de minder behoudende tekst (tekst 2). Dit zou erop kunnen duiden dat de behoudender lezer evenals de minder behoudende lezer het niet wenselijk acht te appelleren aan behoudendheid in een voorlichtingstekst.

Het merendeel van de proefpersonen behoorde tot de christelijke geloofsgroep (89,3 %). Uit onderzoek van Janse (1985) en Becker & Vink (1994) blijkt dat christenen wereldwijd over het algemeen traditionele opvattingen hebben over tal van onderwerpen. De resultaten van dit onderzoek geven aan dat Zuid-Afrikaanse christelijke jongeren, ongeacht hun mate van behoudendheid, de meer behoudende tekst niet verkiezen boven de minder behoudende tekst. Dit zou kunnen betekenen dat er een verschuiving is in de moraliteit van Zuid-Afrikaanse jongeren.

In het onderzoek van Geysendorpher (2003) werd een dergelijk verschil in de beoordeling van de teksten ook gevonden. Nader onderzoek is van belang om na te gaan waarom Zuid-Afrikaanse jongeren een minder behoudende tekst verkiezen boven een meer behoudende. Tevens lijkt het goed na te gaan in hoeverre de christelijke Zuid-Afrikaan, meer in het bijzonder de jongere, behoudende opvattingen heeft.

Bij eventueel vervolgonderzoek zouden bij het ontwerpen van de experimentele teksten meer tekstfragmenten betrokken kunnen worden. Dit levert waarschijnlijk meer tekstfragmenten op, geschikt voor het ontwerpen van de experimentele teksten, en kunnen de verschillende experimentele teksten mogelijk inhoudelijk wel dezelfde thema's behandelen. Op die manier zijn de experimentele teksten beter vergelijkbaar. Ook kan er overwogen worden illustraties te gebruiken in de teksten om de mate van het appel aan behoudendheid in de teksten nog meer te accentueren en de teksten meer aansprekend te maken. Daarnaast is het aan te raden om meerdere teksten te gebruiken in het onderzoek. Dit verbetert de interne validiteit.

Literatuurlijst

Ajzen, I. & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Becker, J.W. & Vink, R. (1994). *Secularisatie in Nederland, 1966 -1991. De verandering van opvattingen en enkele gedragingen*. Rijswijk: Sociaal Cultureel Planbureau.

Becker, J.W. & Wit, de, J.S.J. de (2000). *Secularisatie in de jaren negentig. Kerklidmaatschap, veranderingen in opvattingen en een prognose*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Durkheim, E. (1964). *Suicide*. Glencoe, IL: Free Press.

Dyk, van, A.C. (2001). *HIV/AIDS Care & Counseling. A multidisciplinary approach*. 2nd. ed. Cape Town: Pearson Education South Africa.

Dyer, G. & Marcelo R. (7 juli, 2004). *Fighting aids 'will cost \$20bn*. Financial Times, pp. 1.

Fishbein, M. & Yzer, M. (2003). Using Theory to Design Effective health Behavior Interventions. In *Communication Theory: a journal of the International Communication Association* 13, nr. 1, pp. 164-183.

Geerts, G., Boon, den, T., Geeraerts, D., Vos, E. & Sijs, van der, N (1999). *Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*. Utrecht: Van Dale Lexicografie.

Geysendorpher, O. (2003), *"Religie in Aidsvoorlichting, een waardevolle toevoeging? Een experimenteel onderzoek naar het effect van waardenvariëaties in Zuid-Afrikaanse voorlichtingsteksten op het gebied van Aids"*, Tilburg University, Tilburg
Beschikbaar via: <http://www.epidasa.org> (17-12-2005).

Golding, I. (1989). Coloured identity and coloured politics in the Western Cape region of South Africa. In L.Vail (Red.). *The creation of tribalism in Southern Africa*. Londen: Currey. pp. 241-254.

- Haaften, van, J.M. (1999). *Communiceren vanuit christelijke identiteit*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Hoeken, H. (1998). *Het ontwerp van overtuigende teksten. Wat onderzoek leert over de opzet van effectieve reclame en voorlichting*. Bussum: Coutinho.
- Hofstede, G. (1991). *Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Contact.
- Janse, C.S.L. (1985). *Bewaar het Pand. De spanning tussen assimilatie en persistentie bij de emancipatie van de bevindelijk gereformeerden*. Houten: Den Hertog B.V.
- Korzilius, H. (2000). *De kern van survey-onderzoek*. Assen: Van Gorcum
- Maes, F. e.a. (1996). *Instructieve teksten. Analyse, ontwerp en evaluatie*. Bussum:Coutinho.
- Perloff, R.M. (2001). *Persuading people to have Safer Sex*. Lawrence Erlbaum Associates. London.
- Richmond, S. et al. (2002). *South Africa, Lesotho & Swaziland. Open spaces, happening places*. Melbourne: Lonely Planet.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Harper.
- Schwartz, S.H. (1992). The universal content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology* 25, pp. 1-65
- Schwartz, S.H. & Bilsky, W. (1987). Towards a psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology* 53, pp. 550-562.
- Schwartz, S.H. & Bilsky, W. (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values: extensions and cross-cultural replications. *Journal of Personality and Social Psychology* 58, pp. 878-891.
- Schwartz, S.H. & Huisman, S. (1995). Value Priorities and Religiosity in Four Western Religions. *Social Psychology Quarterly* 58, pp. 88-107.

Steehouder, M. et al. (1999). *Leren Communiceren. Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie*. Vierde druk. Groningen: Wolters-Noordhoff.

UNAids/WHO (2004). *Aids Epidemic Update, december 2004*. WHO library, Cataloguing-in-Publication Data

Verwer, C. (2003). *Uitdaging voor de Regenboognatie: Over de begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en overtuigingskracht van rationeel versus affectief gekleurde HIV/AIDS teksten voor Afrikaner en kleurling tieners in Zuid-Afrika*, Katholieke Universiteit Nijmegen, Nijmegen. Beschikbaar via: <http://www.epidasa.org> (29-11-2005).

Vocht, de, A. (2002). *Basis handboek SPSS 11 voor Windows 98, ME, 2000, XP*. Utrecht: Bijleveld Press.

Wijk, C. van (2000). *Toetsende statistiek: basistechnieken. Een praktijkgerichte inleiding voor onderzoekers van taal, gedrag en communicatie*. Bussem: Coutinho.

Wulff, D.M. (1997). *Psychology of Religion: Classic and Contemporary Views, 2nd edition*. New York: Wiley.

Bijlage 1: Het corpus, vragen, handleiding en antwoordformulier

Corpus

Het corpus waarop de analyse plaats heeft gevonden, bestond uit 87 tekstfragmenten afkomstig uit de volgende voorlichtingsbrochures over Aids:

1 = Slimkoptiener

doelgroep: tieners

pagina's: 13

taal: Afrikaans

organisatie: Afrikaans Old Mutual/ Planned Parenthood Association of South Africa

2 = Leef positief saam met MIV en VIGS

doelgroep: algemeen

pagina's: 49

taal: Afrikaans

organisatie: Soul City/ Jacana Education

3 = No matter where you live, you need to know about HIV and Aids

doelgroep: algemeen

pagina's: 15

taal: Engels

organisatie: Glaxowellcome

4 = Prevention, Protection, Passion

doelgroep: algemeen

pagina's: 5

taal: Engels

organisatie: Planned Parenthood Association of South Africa

5 = Teenagers and HIV/Aids

doelgroep: tieners

pagina's: 24

taal: Engels

organisatie: Department of Health

De cijfers achter de tekstfragmenten verwijzen naar de brochure waaruit het tekstfragment afkomstig is.

1. Ons lewe almal met MIV en VIGS saam. Sommige van ons is MIV positief. Baie mense ken iemand wat besmet is met die MIV virus. Sommige het 'n vriend of ouer verloor as gevolg van MIV en VIGS. (2)
2. Jong mense...word met 'n lang lys 'bedreigings' gekonfronteer, soos die gevaar van verkrachting, seksuele teistering en mishandeling en dwelm- en alcoholmisbruik. SOI's en MIV/VIGS is nare werklikhede wat ouers en jong mense nie kan bekostig om te ignoreer nie. (1)

3. It is often said that knowledge gives power. This is undoubtedly true when it comes to AIDS. Knowing how you can get or prevent AIDS, can undoubtedly save your life. (5)
4. Verantwoordelijkheid, om self te besluit, om 'nee te sê', is nou onvermijdelijk deel van jou lewe. (1)
5. Baie jongmense dink niet behoorlik na voordat hulle seks het nie. (2)
6. It is important for teenagers to make choices that are best for them and their future. This definitely includes the right to say 'NO' to sex, drugs and alcohol. (5)
7. Hoekom is dit belangriek om vir die MIV toets te gaan? ... beteken jy neem verantwoordelikheid vir jouself. (2)
8. It is also important to know how to cope with the demands made by boyfriends or girlfriends or friend in general. It is important to say 'NO' when you don't want to do something, such as have sex without a condom. (5)
9. Hoekom doe ek dit? Doen ek dit net om te bewys ek is 'groot'. (1)
10. Is ek eerlik met mysef? Probeer ek hierdie verhouding belangriker laat lyk as wat dit regtig is 'Almal doen dit'. Beteken dit ek moet dit ook doen? (1)
11. Vra jouself hierdie vrae. Hulle kan jou help om oor seks te besluit: Hoe voel ek oor my ou/meisie? Respekteer en vertrou ek hom/haar? (1)
12. Families and partners of people with HIV/Aids also come up against misunderstanding and discrimination both at work, and in their social lives. (3)
13. Ons kan almal help om te keer dat MIV versprei deur die volgende dinge te doen - Deur vroue te respekteer, en ook hul reg om 'nee' te sê vir seks. (2)
14. Selfs al is jy MIV positief, kan jy hoop hê. Dit is makliker wanneer jy weet mense is lief vir jou en hulle aanvaar jou soos jy is. Die meeste mense sal jou ervaar. (2)
15. In baie gemeenskappe voel vroue hulle het nie beheer oor hulle sekslewe nie. Hulle moet doen wat hulle seksmaats vir hulle sê om te doen. (2)
16. Voel ek onder druk geplaas om seks te beoefen? (1)
17. Television, magazines and films are constantly showing girls how to be eternally glamorous, slim, affectionate and sexy. Boys are supposed to be macho, hunky and without feelings. Part of being 'masculine' often seems to be not chasing after a lot of girls, but also having sex with as many girls as possible. Often boys feel they don't want to have sex with a girl, but are scared of what she or their friends will think about them if they opt out. (5)

18. Vra jouself hierdie vrae. Hulle kan jou help om oor seks te besluit: Hoekom doe ek dit? Is dit om my ou/meisie te plesier? (1)
19. As a girl, it obviously gives you a very nice feeling to have a member of the opposite sex crazy about you. It is important to be a person in one's own right, to be proud of one's body and achievements, and to know what one is going to do both now and in the future. (5)
20. Boys and girls can now be friend with the opposite sex without having to feel that contact between them has to include some sort of sexual activity. (5)
21. Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie. Hulle glo dat seks voor die huwelijk verkeerd is. (1)
22. Wat staan jou te doen? Opgee?. 'n Non of 'n Monnik word? (1)
23. Daar is wel baie goeie soorte voorbehoedsmiddels, maar wanneer 'n mens besluit om nie seks te hê niet, is jy 100% beveilig teen swangerskap! (1)
24. Making love with a special partner can be a beautiful experience ...no-one is saying "Don't have sex!" (4)
25. Healthy relationships are not just about sex either: there are other ways of expressing love and companionship. (4)
26. Not having sex at all is safest. (5)
27. It only means that sex does not have to be part of all relationships between men and women. (5)
28. In many societies sex before marriage is not approved of. Often it is also against people's religious beliefs or traditional values to have sex outside of marriages. (5)
29. When deciding whether to have sex before marriage, one has to look not only at the consequences such a decision will have for your life now, but also for your future. (5)
30. Ander voel dat seks net thuishoort in 'n verhouding waar mense hulle net aan een seksmaat toewy, en hulle wil eers seker maak dat hulle maat net aan hulle toegewys sal wees. (1)
31. Ons kan almal help om te keer dat MIV versprei deur die volgende dinge te doen: Deur jou hele lewe lank net een seksmaat te hê. (2)
32. Baie mans glo nog steeds dat jy net 'n regte man is as jy baie seksmaat het. Dit is nie waar nie. (2)

33. The following behaviours are risky - Having unprotected sex with more than one sexual partner (4)
34. Accepting that one is dying is never easy. (5)
35. The following behaviours are risky - Having unprotected sex with someone who has had several sexual partners. (4)
36. Long lasting relations are about respect, commitment, communication, friendship and support. (4)
37. ... sex before marriage. This was an almost revolutionary change from what had gone before. (5)
38. Two people who are infected and who are in a mutually faithful relationship can be involved in any sexual act together without the risk of infection. (4)
39. Now, however, many people are re-examining their options. Many women see different lives for themselves apart from marriage and children. Men... some feel they do not want to get married at all. Whilst others feel that they would like to wait a while. (5)
40. Sex with one uninfected faithful, lifelong partner of course, always remains the best option. (5)
41. Wat beteken dit as my toets positief is? Kry iemand wat jou sal help om jou gevoelens te hanteer. (2)
42. Jy moet jou lewe met familie en vriende deel. (2)
43. Daarom is dit belangrik om te praat met iemand wat jou kan ondersteun. (2)
44. Jy het die reg om vir die persoon te vra om niet vir enigiemand anders te vertel nie. (2)
45. Ons kan mekaar almal bystaan deur mekaar te help om die siekte te hanteer en positief daarmee saam te lewe. 'n Persoon met MIV en VIGS sal gesonder bly as daar iemand is wat hulle bystaan. (2)
46. Als jy weet 'n persoon is MIV positief, moenie vir enigiemand anders vertel nie. Dit is verkeerd om almal daarvan te vertel. Moedig die persoon wat MIV positief is aan om aktief sy of haar lewe te wees. Sien na jou eie behoeftes om. Wees eerlik oor jou gevoelens met die persoon vir wie jy versorg. (2)
47. Bring tyd by die siek persoon deur. Moedig familie en vriende aan om dieselfde te doen. Om positiewe stories, musiek en grappies te deel, sal die persoon laat voel jy het hom of haar haar lief. Dit sal hulle help om beter te word. (2)

48. How can I help and support someone who has Aids? The needs of a friend, family member or colleague at work who has HIV or Aids are going to be similar to those of other people with potentially life-threatening illnesses such as cancer or heart disease. They need to be shown love, understanding and support; you need to be non-judgemental and respect confidentiality. (3)
49. You may come into contact with people infected or affected by HIV/Aids in many areas Having to deal with the illness can be very difficult and giving support and acceptance can really help to make a difference. (4)
50. Once again, it is important to discuss the advantages of sex before marriage with friends and understanding adults, rather than just doing what everybody else seems to do. (5)
51. Puberteit kan 'n mens se kop regtig deurmekaar maak – so baie dinge gebeur in zo'n klein rukkies. Jou liggaam en emosies verander, jou verstand ontwikkel. Daar gebeur nou baie dinge binne en buite jou liggaam ..jij moet besluite neem ...wat die res van jouw lewe beïnvloed .. soms sal dit lyk of die lewe te ingewikkeld is en dat jy nie al die veranderinge kan baasraak nie. (1)
52. You may feel your parents, or other adult family members such as aunts and uncles, are not in touch with modern life and unable to understand you. Because of this apparent gap, you may find it difficult to talk to adults. What may seem like unwillingness on the part of grown-ups to discuss sexual matters, may only be discomfort. It may be useful to try and help your parents become more comfortable with sex if you approach them. (5)
53. It is also important to be able to talk freely about sex, not only to your friends, but also to your parents...(5)
54. 'n Ander goeie rede om nie seks te hê nie, is om te voorkom dat die meisie swanger raak. (1)
55. Jy moet ook... ja, jy het reg geraai... JOU SEKSMAAT VERTEL. (1)
56. Ons kan almal help om te keer dat MIV versprei deur die volgende dinge te doen: Deur andere te leer van die gevare van onbeskermd seks. (2)
57. Hoekom is dit belangrik om vir die MIV toets te gaan? Jy moet ook weet sodat jy kan sorg dat ander mense nie MIV positief word nie. (2)
58. It is important to talk to children about HIV and Aids. Children who are infected with HIV or who have Aids need love, support and a normal life. (3)
59. Jy sien, NIEMAND IS VEILIG NIE. (Skrikwekkend. Nè?) (1)
60. Jy hoef nie skaam te voel nie. Enigiemand kan MIV en VIGS kry. (2)

61. Also, contrary to what some people believe, anyone can be infected regardless of race, religion or sexual orientation. (3)
62. HIV and Aids are today's' and tomorrows' problems. (3)
63. Since few people know if they or their partners are infected, it is better to regard all new sexual partners as positive. (4)
64. Wanneer 'n mens in 'n seksuele verhouding met iemand is, stel jij jousef emosioneel baie bloot aan daardie persoon. (1)
65. Dis nie snaaks om so jonk te wees en boonop swanger nie. Ek weet nie hoe ek met die baba salkan regkom nie. Dit voel asof ek 'n groot gedeelte van my lewe mis gaan loop. (1)
66. Onthoud, as jy belsuit dat jy gereed is vir seks, dan moet jy ook die gevolge en verantwoordelikhede kan dra wat daarmee gepaard gaan. (1)
67. ... maar partykeer is daar geen teken dat 'n persoon besmet is nie. Tog kan die persoon dit nog oorda AAN JOU! (1)
68. SOI's kan van een persoon na 'n ander oorgedra word deur vaginale, orale, of anale seks – so, DAAR IS OOK NIE 'N UITWEG NIE. (1)
69. Hoekom is dit belangrik om vir die MIV toets te gaan? Jy moet weer sodat jy jou gesondheid kan beskerm. Dan kan jy vir langer gesond bly. (2)
70. Wat beteken dit as my toets positief is? Jy sal dalk bang en geschok voel. Jy sal dalk nie glo wat jy hoor nie. Probeer om niet baie bang te word nie. (2)
71. Dit is hoe hoe jy dalk sal voel wanneer jy uitvind dat jy MIV positief is: geskok, kwaad, bang, skuldig. (2)
72. Knowing you have HIV can change your life. An HIV positive diagnosis can be extremely stressful and traumatic. (3)
73. Jy sal dalk beter voel sodra jy vir iemand vertel het dat jy MIV positief is. (2)
74. Each person needs to think carefully why they want to have an HIV test. They need to consider how it will affect them if they have the test and are found to have HIV. They also need to consider how it will affect them if they don't have the test and are left uncertain about whether or not they have HIV. (3)
75. Baie mense wat die MIV virus het, praat nie openlik daarvoor nie. Dit is omdat die gemeenskap steeds MIV positiewe mense daarvoor blameer dat hulle die infeksie het. (2)
76. Om positief met MIV en VIGS saam te lewe, beteken: Jy moet met hoop lewe. (2)

77. Jy hoef nie vir almal te vertel dat jy MIV positief is nie. (2)
78. Sorg en bystand vir mense wat MIV positief is: As jy voel jy kan nie meer dinge hanteer nie, moenie bang wees om dit te sê nie. (2)
79. The fact is, that many people with HIV infection, although they may be physically fit and healthy, find it difficult and stressful at work. Not only do people with HIV have to live with the knowledge that they have a life-threatening illness, they also have to cope with uncertainty: not knowing how soon or how severely they may become ill. This is often compounded by the fear, real or imagined, that others will treat them with hostility or lack of understanding. (3)
80. People with HIV and Aids may also need the reassurance that, if they share their worries and fears about what may happen to them, they will not be met with hostility and rejection. (3)
81. Dit is moeilik om oor die dood te praat. (2)
82. Een manier om positief te lewe, is om aan die toekomst te dink terwyl jy nog sterk is. (2)
83. Waarom versprei MIV en Vigs nog steeds? Hoofsaaklik uit respek, het sommige godsdienste en kulture sterk reëls wat sê dat mens nie oor seks mag praat nie. Dit beteken dat baie ouer mense nog steeds skaam om openlik oor seks te praat. Hierdie tradisie is vandag nog steeds baie sterk in baie kulture. (2)
84. It is just that AIDS has become such a real and scary consequence of sex that knowing about the disease and how to protect yourself, should you ever, is important. (4)
85. The more information you have, the less likely you are to find yourself in a situation where you discover you are infected with HIV/Aids...(5)
86. Always ensure you make the decisions that will give you the best chance of a happy life. (5)
87. Selfs al is ons self nie besmet nie, leef ons almal met MIV en VIGS saam. (2)

Vragen

Bedankt dat je mee wilt werken aan een corpusanalyse ter voorbereiding op een experimenteel onderzoek.

Het corpus bestaat uit 87 tekstfragmenten afkomstig uit voorlichtingsbrochures op het gebied van Aids. De tekstfragmenten zijn gericht op de volgende doelgroep: blanke en kleurling Zuid-Afrikaanse jongeren.

Per tekstfragment zal het volgende van je gevraagd worden:

1. Welk thema wordt behandeld in het tekstfragment?

1. puberteit, volwassen worden
2. vrijheid van meningsuiting
3. redenen voor seks
4. man/vrouw verhoudingen
5. seks voor het huwelijk
6. seksuele onthouding
7. andere manieren dan seks om liefde te tonen
8. getrouwheid
9. het hebben van meerdere seksuele partners
10. steun krijgen bij anderen
11. steun geven aan anderen
12. praten over seks en Aids
13. verantwoordelijkheid
14. Aids als probleem van iedereen
15. gevolgen van seks
16. gevolgen van een Aids-test
17. gevolgen van Aids
18. ziekte en sterfte
19. op de hoogte zijn van Aids:informatie
20. anders, namelijk.....

Noteer de nummer van het thema dat van toepassing is op het tekstfragment.

2. Toon aan, aan welke waarde precies wordt geappelleerd in het tekstfragment.

(zie extra uitleg over waarden: definities en uitweiding)

1. macht
2. iets bereiken
3. hedonisme
4. stimulatie
5. onafhankelijkheid
6. universalisme
7. welwillendheid
8. traditie
9. inschikkelijkheid
10. veiligheid

Noteer het nummer dat van toepassing is op het tekstfragment.

3. Geef aan hoe sterk er aan een waarde wordt geappelleerd in het tekstfragment:

1	2	3	4	5
zeer zwak	zwak	middelmatig	sterk	zeer sterk

Noteer het cijfer dat van toepassing is op het tekstfragment.

4. Op welke wijze komt het appel aan een bepaalde waarde terug in het tekstfragment?

1. alinea
2. zinnen
3. woorden

Noteer het nummer dat van toepassing is op het tekstfragment.

5. Brengt het tekstfragment een positieve, negatieve of neutrale connotatie met zich mee?

(Zie uitleg over connotatie)

1. positief
2. neutraal
3. negatief

Noteer het nummer dat van toepassing is op het tekstfragment.

Handleiding

De indeling van waarden van Schwartz (1995) is het uitgangspunt van het onderzoek. In deze corpusanalyse wordt je o.a. gevraagd te bepalen aan welke menselijke basiswaarden van Schwartz wordt geappelleerd in de tekstfragmenten. Onderstaande definities worden gehanteerd bij de analyse.

Schwartz (Schwartz en Huismans, 1995, p.90) onderscheidt in zijn theorie tien verschillende menselijke basiswaarden, te weten:

1. macht
2. iets bereiken
3. hedonisme
4. stimulatie
5. onafhankelijkheid
6. universalisme
7. welwillendheid
8. traditie
9. inschikkelijkheid
10. veiligheid

De tien basiswaarden zijn herkenbaar voor de leden van een willekeurige gemeenschap.

Definities van waarden en een uitweiding (Schwartz, 1995, p.90)

Macht	Sociale status en prestige, controle of dominantie over mensen en bronnen (sociale status, vooruitgang, autoriteit, behoudt van public image, sociale erkenning)
Iets bereiken	Persoonlijk succes door een zichtbare competentie m.b.t. sociale standaarden (succes, vaardigheden, ambitie, intelligentie)
Hedonisme	Genot en sensuele bevrediging voor jezelf (genot, plezier hebben in het leven)
Stimulatie	Spanning, vernieuwing en uitdaging in het leven (durf, een gevarieerd en spannend leven)
Onafhankelijkheid	Onafhankelijkheid in gedachten en acties- kiezen, creëren, uitzoeken (creativiteit, vrijheid, nieuwsgierigheid, onafhankelijkheid, het bepalen van eigen doelen)
Universalisme	Begrip, waardering, tolerantie en bescherming van de voorspoed van mensen en natuur (sociale gerechtigheid, openminded, vrede in de wereld, wijsheid, een mooie wereld, één zijn met de natuur, bescherming van de omgeving, gelijkheid)
Welwillendheid	Bescherming en uitbreiding van de welvarendheid van mensen met wie iemand regelmatig contact heeft (hulpvaardig, vergevingsgezind, eerlijk, loyaal)
Traditie	Respect, binding en acceptatie van de gebruiken en ideeën die verwant zijn met een traditionele cultuur of religie (acceptatie van hetgeen dat je toebedeeld krijgt, toegewijdsheid, respect voor traditie, nederigheid, gematigdheid)
Inschikkelijkheid	Het afzien van acties, neigingen en impulsen bedoeld om anderen te choqueren of beschadigen of bedoeld om sociale verwachtingen en normen te schenden (gehoorzaamheid, discipline, beleefdheid, het eren van je ouders)
Veiligheid	Veiligheid, harmonie en stabiliteit in een gemeenschap, een relatie met jezelf (veiligheid vanuit de familie, nationale veiligheid, sociale klassen, ordelijkheid, wederkerigheid van voorkeuren, het gevoel ergens bij te horen, gezondheid)

Waarden komen niet expliciet voor in teksten. Er wordt geappelleerd aan bepaalde waarden. Volgens Hoeken (1998) zijn waarden niet direct herkenbaar maar veelal herleidbaar uit attitudes en overtuigingen. Waarden komen haast niet expliciet voor in tekstfragmenten.

Verder is van belang dat je weet wat bedoeld wordt met het begrip connotatie. Gevraagd wordt of het fragment een positieve of negatieve connotatie met zich meedraagt, of dat er wellicht geen sprake is dan wel een positieve of negatieve lading; in dat geval wordt hier gesproken over een neutrale connotatie.

Hieronder volgt een voorbeeld:

Tekstfragment:

‘Verantwoordelijkheid, om zelf te besluiten, om ‘nee te sê’, is nou onvermijdelijk deel van jou lewe’

Het zou kunnen zijn dat in dit tekstfragment de waarde onafhankelijkheid benadrukt wordt. Onafhankelijkheid is een kans voor één van de partners om een eigen besluit te maken. Het fragment heeft daarom een positieve connotatie. Zou met betrekking tot de connotatie gezegd worden dat het bijvoorbeeld slecht is om het besluit van de partner zonder pardon te accepteren, dan heeft de factor onafhankelijkheid een negatieve connotatie. Zou de opmerking over onafhankelijkheid in een vraagvorm worden gesteld, of lijkt de opmerking geen oordeel in zich te hebben, dan is de connotatie neutraal. Een voorbeeld hiervan is dan: ‘Durf jij zelf een besluit te nemen?’ of ‘It is also important to be able to talk freely about sex, not only to your friends, but also to your parents ...’, in beide gevallen is het niet duidelijk of de waarde op een positieve of negatieve manier wordt gebruikt.

Tot slot nog een laatste opmerking.

Het is van belang dat je jezelf verplaatst in de doelgroep. Je kunt jezelf steeds deze vraag stellen: Zal de lezer voor wie de desbetreffende tekst bedoeld is aan het tekstfragment een positieve, neutrale of negatieve connotatie verbinden?

Heel erg bedankt voor je medewerking!!!!!!

Antwoordvel

tekstfragment	Vraag 1	Vraag 2	Vraag 3	Vraag 4	Vraag 5
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
47					
48					
49					
50					

51					
52					
53					
54					
55					
56					
57					
58					
59					
60					
61					
62					
63					
64					
65					
66					
67					
68					
69					
70					
71					
72					
73					
74					
75					
76					
77					
78					
79					
80					
81					
82					
83					
84					
85					
86					
87					

Bijlage 2: De tekstfragmenten waarbij de oordelen van de analisten voldoende overeenkwamen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle tekstfragmenten. Per tekstfragment wordt aangegeven bij welke vragen de oordelen van de analisten overeenkwamen. Bij 27 tekstfragmenten kwamen de oordelen van beide analisten voldoende overeen.

In deze tekstfragmenten werd door de analisten eenzelfde appel aan een bepaalde waarde gesignaleerd. In de tabel zijn deze fragmenten **vetgedrukt** weergegeven. De tekstfragmenten waarin door de analisten een appel aan hedonisme en stimulatie werd gesignaleerd zijn *cursief* weergegeven.

Tekstfragment	De vraagnummers waar de oordelen overeenkwamen
1	1,2,3
2	1
3	1,3,5
4	2,4,5
5	4,5
6	1,5
7	1,4,5
8	3,5
9	3,5
10	3,5
11	geen
12	geen
13	3,5
14	1,3,4,5
15	1,5
16	1,3,5
17	5
18	1,2,3,5
19	1,4,5
20	3,5
21	1,2,3,4
22	1,2,3,4
23	1
24	1,3,4,5
25	1,5
26	1,4
27	5
28	1,2,4
29	1,3,4
30	1
31	5
32	1,4
33	1,3
34	1,4
35	1,4
36	4,5

37	1,2,3,5
38	4,5
39	1,2,4
40	1,2,4,5
41	3,4
42	1,3,5
43	1,2,5
44	geen
45	1,2,3,5
46	2,5
47	1,5
48	1,2,3,5
49	1,2,3,5
50	1,5
51	1,4
52	4,5
53	geen
54	3,5
55	geen
56	5
57	1,5
58	3,5
59	2,3,4,5
60	5
61	2,3
62	2
63	2,3
64	4,5
65	3,4
66	1,2
67	2,3,5
68	2,3,4,5
69	1,2,3,4
70	1,3,4
71	4,5
72	2,4,5
73	1,4
74	1,5
75	1,3,4
76	4,5
77	1,2,4,5
78	3,5
79	geen
80	4,5
81	1,2,4,5
82	4,5
83	3,5
84	1,2,4
85	1,4
86	5
87	1,2,3

Bijlage 3: Tekstfragmenten geschikt voor tekst 1 en 2

Tekstfragmenten geschikt voor tekst 1: ‘appel aan behoudendheid’

Vra jousef hierdie vrae. Hulle kan jou help om oor seks te besluit: Hoekom doe ek dit? Is dit om my ou/meisie te plesier? (1)

tekstfragment 18: inschikkelijkheid

Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie. Hulle glo dat seks voor die huwelijk verkeerd is. (1)

tekstfragment 21: traditie

Wat staan jou te doen? Opgee?. 'n Non of 'n Monnik word? (1)

tekstfragment 22: traditie

In many societies sex before marriage is not approved of. Often it is also against people's religious beliefs or traditional values to have sex outside of marriages.

(5) tekstfragment 28: traditie

... sex before marriage. This was an almost revolutionary change from what had gone before. (5)

tekstfragment 37: traditie

Sex with one uninfected faithful, lifelong partner of course, always remains the best option. (5)

tekstfragment 40: veiligheid

Jy sien, NIEMAND IS VEILIG NIE. (Skrikwekkend. Nè?) (1)

tekstfragment 59: veiligheid

Since few people know if they or their partners are infected, it is better to regard all new sexual partners as positive. (4)

tekstfragment 63: veiligheid

... maar partykeer is daar geen teken dat 'n persoon besmet is nie. Tog kan die persoon dit nog oorda AAN JOU! (1)

tekstfragment 67: veiligheid

SOI's kan van een persoon na 'n ander oorgedra word deur vaginale, orale, of anale seks – so, DAAR IS OOK NIE 'N UITWEG NIE. (1)

tekstfragment 68: veiligheid

Hoekom is dit belangrijk om vir die MIV toets te gaan? Jy moet weer sodat jy jou gesondheid kan beskerm. Dan kan jy vir langer gesond bly. (2)

tekstfragment 69: veiligheid

Knowing you have HIV can change your life. An HIV positive diagnosis can be extremely stressful and traumatic. (3)

tekstfragment 72: veiligheid

Dit is moeilik om oor die dood te praat. (2)
tekstfragment 81: veiligheid

It is just that AIDS has become such a real and scary consequence of sex that knowing about the disease and how to protect yourself, should you ever, is important. (4)
tekstfragment 84: veiligheid

Tekstfragmenten geschikt voor tekst 2: ‘appel aan veranderingsgezindheid’

Verantwoordelijkheid, om self te besluit, om ‘nee te sê’, is nou onvermijdelijk deel van jou lewe. (1)
tekstfragment 4: onafhankelĳkheid

Now, however, many people are re-examining their options. Many women see different lives for themselves apart from marriage and children. Men... some feel they do not want to get married at all. Whilst others feel that they would like to wait a while. (5)
tekstfragment 39: onafhankelĳkheid

Onthoud, as jy bely dat jy gereed is vir seks, dan moet jy ook die gevolge en verantwoordelĳhede kan dra wat daarmee gepaard gaan. (1)
tekstfragment 66: onafhankelĳkheid

Jy hoef nie vir almal te vertel dat jy MIV positief is nie. (2)
tekstfragment 77: onafhankelĳkheid

Making love with a special partner can be a beautiful experience ...no-one is saying “Don’t have sex!” (4)
tekstfragment 24: hedonisme en stimulasie

Bijlage 4: Tekst 1A en 2A, Tekst 1B en 2B

Tekst 1A en 2A waren de langere teksten met teksttoevoegingen. Tekst 1B en 2B waren de kortere teksten zonder teksttoevoegingen. Hieronder worden achtereenvolgens tekst 1A, 2A, 1B en 2B gepresenteerd. Door de teksttoevoegingen *kursief* weer te geven wordt precies aangegeven hoe de tekstversies van elkaar verschilden. Tekst 1B en 2B zijn de teksten die als onderzoeksmateriaal werden gebruikt.

Tekst 1A

Besluite oor seks

Dit word laat. Jy en jou maat het 'n gesellige aand saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis, en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai. Jy het sterk gevoelens. Jy dink jou maat wil seks hê, en jy voel self ook nogal lus...

Wat gaan jy doen?

Die meeste van ons sal baie keer in ons lewe voor hierdie situasie te staan kom. Ongelukkig bevind ons ons dan reeds met ons maat ineengestremel op die rusbank – sonder die vaagste idee van wat ons eintlik behoort te besluit.

Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie. Hulle glo dat seks voor die huwelik verkeerd is. Dit is dikwels teen hulle GODSDIENSTIGE oortuigings of TRADISIONELE waardes om seks voor die huwelik te hê. Seks met een getroue lewenslange maat wat nie MIV-positief is nie, bly natuurlik altyd die beste keuse. VIGS het egter so 'n werklike en skrikwekkende nagevolg van seks geword dat 'n mens nie anders kan as om kennis oor hierdie siekte te hê en jouself daarteen te BESKERM nie.

As jy dus in 'n situasie beland waar seks met jou maat ter sprake kom, vra vir jouself die volgende vrae: Hoekom wil ek dit doen? Is dit om my ou/meisie te PLESIER? Antwoorde op vrae soos dié kan jou dalk help om oor seks te besluit.

Tekst 2A

Besluite oor seks

Dit word laat. Jy en jou maat het 'n gesellige aand saam gehad. Nou is julle twee terug by die huis, en julle is alleen. Die ligte skyn dof, en die musiek speel saggies. Julle voel baie na aan mekaar. Die atmosfeer is gelaai . . .

Om seks te hê met 'n spesiale iemand in JOU LEWE kan 'n WONDERLIKE ERVARING wees. Niemand sê vir jou: "Moenie seks hê nie!"

Maar onthou, as jy BESLUIT dat jy gereed is vir seks, moet jy natuurlik ook die gevolge en verantwoordelikhede kan dra wat daarmee saamgaan. Jy moet besluite neem wat die res van jou lewe kan beïnvloed. Jy kan nie daarvan wegkom dat jy die

VERANTWOORDELIKHEID het om SELF daaroor te besluit nie. *As jy 'n seksuele verhouding met iemand gaan hê, moet jy weet watter voorbehoedmiddels beskikbaar is. Onthou net, voorbehoedmiddels soos die Pil of inspuitings kan wel keer dat jy of jou maat swanger word, maar dit beskerm jou nie teen SOI's (Seksueel Oordraagbare Infeksies) of MIV/VIGS nie! Jy moet dus nou BESLUIT om elke keer wanneer jy seks het, veilige seks te hê. En dit beteken dat jy 'n kondoom moet gebruik!*

Tekst 1B

Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie. Hulle glo dat seks voor die huwelik verkeerd is. Dit is dikwels teen hulle GODSDIENSTIGE oortuigings of TRADISIONELE waardes om seks voor die huwelik te hê. Seks met een getroue lewenslange maat wat nie MIV-positief is nie, bly natuurlik altyd die beste keuse. VIGS het egter so 'n werklike en skrikwekkende nagevolg van seks geword dat 'n mens nie anders kan as om kennis oor hierdie siekte te hê en jouself daarteen te BESKERM nie.

Vra vir jouself die volgende vrae: As ek my in 'n situasie bevind waar seks met my maat ter sprake kom, hoekom sou ek dit wil doen? Wil ek dit byvoorbeeld doen net om my ou/meisie te PLESIER? Of is daar dalk goeie redes om dit juis nie te te doen nie? Antwoorde op vrae soos dié kan jou dalk help om oor seks te besluit.

Tekst 2B

Jy staan op die punt om seks te hê met jou maat . . .

Om seks te hê met 'n spesiale iemand in JOU LEWE kan 'n WONDERLIKE ERVARING wees. Niemand sê vir jou: "Moenie seks hê nie!"

Maar onthou, as JY BESLUIT dat jy gereed is vir seks, moet jy natuurlik ook die gevolge en verantwoordelikhede kan dra wat daarmee saamgaan. Jy moet besluite neem wat die res van jou lewe kan beïnvloed. Jy kan nie daarvan wegkom dat jy die VERANTWOORDELIKHEID het om SELF daaroor te besluit nie.

Bijlage 5: Resultaten pre-test 1 en pre-test 2

Pre-test 1

Tekst 1A

Vragen	Tertia	Nadia	Marquerite	Lize	Gemiddelden
1. vaag-duidelijk	7	7	7	7	7
2. langdradig-bondig	7	3	6	7	5,75
3. ingewikkeld-eenvoudig	7	7	6	7	6,75
4. vervelig-aangenaam	6	3	4	5	4,50
5. eentonig-afwisselend	6	2	5	4	4,25
6. saai-levendig	7	3	3	4	4,25

Waarden	Tertia	Nadia	Marquerite	Lize
1. Macht	0	0	1 (middel)	0
2. iets bereiken	0	0	1 (sterk)	0
3. Hedonisme	1(middel)	1 (sterk)	1 (middel)	1 (middel)
4. Stimulatie	0	1 (sterk)	1 (middel)	1 (sterk)
5. Onafhankelijkheid	1 (middel)	1 (middel)	1 (sterk)	1 (middel)
6. Universalisme	0	1 (sterk)	1 (sterk)	0
7. Welwillendheid	1 (zwak)	0	1 (middel)	1 (middel)
8. Traditie	1 (sterk)	1 (middel)	1 (middel)	1 (sterk)
9. Inschikkelijkheid	1 (sterk)	0	1 (middel)	1 (middel)
10.Veiligheid	1 (sterk)	1 (middel)	1 (middel)	1 (middel)

Tekst 2A

Vragen	Tertia	Nadia	Marquerite	Lize	Gemiddelden
1. vaag-duidelijk	7	7	7	7	7,0
2. langdradig-bondig	7	6	7	7	6,5
3. ingewikkeld-eenvoudig	7	7	2	6	5,5
4. vervelig-aangenaam	6	6	7	6	6,3
5. eentonig-afwisselend	6	6	6	5	5,8
6. saai-levendig	6	6	2	5	4,8

Waarden	Tertia	Nadia	Marquerite	Lize
1. Macht	0	0	1 (sterk)	0
2. iets bereiken	0	0	1 (sterk)	1 (sterk)
3. Hedonisme	1 (middel)	0	1 (middel)	1 (zwak)
4. Stimulatie	1 (middel)	1 (middel)	1 (sterk)	1 (zwak)
5. Onafhankelijkheid	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (sterk)
6. Universalisme	0	0	1 (middel)	0
7. Welwillendheid	0	0	1 (zwak)	0
8. Traditie	0	0	1 (zwak)	0
9. Inschikkelijkheid	0	1 (sterk)	1 (middel)	0
10.Veiligheid	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (sterk)

Pre-test 2

Tekst 1B

Vragen	Liezl	Nanette	Mathilda	Eloise	Gemiddelden
1. vaag-duidelijk	7	7	7	6	6,7
2. langdradig-bondig	6	7	6	6	6,3
3. ingewikkeld-eenvoudig	7	5	7	6	6,3
4. vervelig-aangenaam	5	4	6	5	5,0
5. eentonig-afwisselend	5	5	5	3	4,5
6. saai-levendig	3	4	5	3	3,8

Waarden	Liezl	Nanette	Mathilda	Eloise
1. Macht	0	0	0	0
2. iets bereiken	0	0	1 (middel)	0
3. Hedonisme	0	0	1 (middel)	1 (zwak)
4. Stimulatie	0	0	1 (middel)	0
5. Onafhankelijkheid	1 (middel)	1 (sterk)	0	1 (zwak)
6. Universalisme	0	0	1 (zwak)	0
7. Welwillendheid	0	0	0	1 (sterk)
8. Traditie	1 (middel)	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (sterk)
9. Inschikkelijkheid	0	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (zwak)
10. Veiligheid	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (sterk)

Tekst 2B

Vragen	Liezl	Nanette	Mathilda	Eloise	Gemiddelden
1. vaag-duidelijk	7	7	7	7	7,0
2. langdradig-bondig	7	7	7	7	7,0
3. ingewikkeld-eenvoudig	7	7	7	7	7,0
4. vervelig-aangenaam	6	5	7	5	5,8
5. eentonig-afwisselend	5	4	6	4	4,8
6. saai-levendig	5	7	6	5	5,8

Waarden	Liezl	Nanette	Mathilda	Eloise
1. Macht	1 (sterk)	0	0	0
2. iets bereiken	0	0	0	0
3. Hedonisme	1 (middel)	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (middel)
4. Stimulatie	0	1 (middel)	1 (middel)	1 (sterk)
5. Onafhankelijkheid	1 (sterk)	1 (sterk)	1 (middel)	1 (sterk)
6. Universalisme	0	0	0	0
7. Welwillendheid	0	0	0	0
8. Traditie	0	0	0	1 (zwak)
9. Inschikkelijkheid	0	0	1 (middel)	0
10. Veiligheid	0	1 (zwak)	1 (sterk)	1 (sterk)

Bijlage 6: De vragenlijst

Opmerking:

Voor alle 180 proefpersonen verschilde de vragenlijst enkel op onderdeel D.

120 proefpersonen kregen een verschillende tekst te lezen. In onderdeel D werd deze proefpersonen gevraagd naar hun oordeel over de tekst en hun oordeel over de schrijver.

Tevens werd er naar hun attitude ten aanzien van de behandelde thema's in de tekst gevraagd. In de teksten werden de volgende thema's behandeld:

- geen seks voor het huwelijk (tekst1)
- trouw blijven (tekst 1)
- kennis over Aids (tekst 1)
- seks om iemand te plezieren (tekst 1)
- verantwoordelijkheid (tekst 2)
- vrijheid van meningsuiting (tekst 2)

De stellingen – waarmee de proefpersonen gevraagd werd naar hun attitude ten aanzien van de Aids-gerelateerde thema's – waren dan ook verschillend. In tekst 1 kwamen vier stellingen voor en in tekst 2 twee stellingen. De controlegroep kreeg geen tekst te lezen.

Deze groep werd in onderdeel D enkel aan de hand van zes stellingen gevraagd naar hun attitude ten aanzien van zes thema's. Deze zes stellingen gingen over de thema's die in tekst 1 en 2 werden behandeld.

Jou mening oor Vigsvoorligting is vir ons baie belangrik !!!

Dankie dat jy met hierdie navorsing wil help. Neem rustig al die tyd wat jy nodig het. Alle gegewens word vertroulik hanteer en daar is nie iets soos 'n regte of 'n verkeerde antwoord nie. Dit gaan oor wat jy dink en ook daarvoor sal niemand 'n oordeel fel nie. Vul die vraelys op jou eie in sonder om met iemand anders jou antwoorde te bespreek.

A: Persoonlike besonderhede

Ek is jaar oud.

Ek is

- manlik.
- vroulik.

Ek is nou in graad:

- 10
- 11

Tot watter etniese groep behoort jy?

- Bruin
- Blank

Tot watter geloofsgroep behoort jy?

- Christen
- Moslem
- Hindoe
- Joods
- Ander

Opmerking: Die vraag oor jou etniese groep en jou geloofsgroep hou verband met die navorsing en word met groot sensitiwiteit benader.

In hierdie ondersoek word heelwat gebruik gemaak van antwoordkategorieë. By die vrae is dit die bedoeling dat jy **één van die sewe moontlikhede omkring**. Hieronder volg 'n voorbeeld:

Ek is bang vir spinnekoppe.

stem glad nie saam nie
saam

1 2 3 4 5 6 7

stem heeltemal

- 1 = stem glad nie saam nie
- 2 = stem nie saam nie
- 3 = stem nie regtig saam nie
- 4 = neutraal
- 5 = stem 'n bietjie saam
- 6 = stem saam
- 7 = stem heeltemal saam

B: Godsdienstige betrokkenheid

Die volgende vrae gaan daaroor hoe betrokke jy by jou geloofsgroep is. Daar is nie 'n regte of 'n verkeerde antwoord nie!

2. As jy moes sê hoe seker jy daarvan is dat jy 'n ware lid van jou geloofsgroep is, watter een van die volgende stellings beskryf dit die beste?

- Ek is heeltemal seker daarvan
- Ek dink so, maar ek is nie heeltemal seker daarvan nie
- Ek weet (nog) nie
- Ek dink nie so nie, maar ek is nie so seker daarvan nie
- Ek is beslis nie seker daarvan nie

3. Hoe gereeld is jy aktief met jou geloof besig?

- Een of meer keer per dag
- Elke tweede dag
- Twee keer per week
- Een keer per week of minder
- Nooit

4. Ek woon gereeld genoeg 'n diens by.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

5. By hoeveel godsdienstige aktiwiteite buiten die diens is jy betrokke?

By baie aktiwiteite 1 2 3 4 5 6 7 By geen aktiwiteite

6. Kan jy met ander mense oor jou geloof praat?

- Altyd
- Gereeld
- Soms wel, soms nie
- Byna nooit
- Nooit

C: Waardes

Die vrae hieronder het te doen met dit wat vir jou belangrik is in die lewe. Dui aan op die genommerde skaal **in watter mate** die verskillende waardes vir jou belangrik is. Daar is weer nie 'n regte of 'n verkeerde antwoord nie.

1. *Om in 'n wêreld te lewe waarin almal gelyk is, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

2. *Om status of aansien te hê, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

3. *Om respek te hê vir die idees van my tradisionele kultuur en geloof, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

4. *Om baie te bereik in my lewe en om suksesvol te wees, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

5. *Om so te lewe dat ek nie ander mense benadeel nie, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

6. *Om plesier na te jaag en om oor niks bekommerd te wees nie, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

7. *Om vastigheid en sekerheid in my lewe te hê, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

8. *Om 'n lewe vol opwinding, afwisseling en uitdagings te hê, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

9. *Dat dit goed gaan met die mense in my omgewing, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

10. *Om goed ingelig te wees sodat ek onafhanklik my besluite kan neem, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

11. *Om ambisieus te wees, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

12. *Om in 'n wêreld te lewe waarin daar vrede is en waar mense mekaar respekteer, is vir my*
glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

13. *Om self te kan kies wat ek gaan doen, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

14. *Om ander mense te help en eerlik te wees met hulle, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

15. *Om risiko's te kan neem in my lewe, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

16. *Om deel te neem aan die gewoontes en tradisies van my kultuur en godsdiens, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

17. *Om my lewe te geniet, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

18. *Om gehoorsaam en beleefd te wees, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

19. *Om in beheer te wees, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

20. *Om liggaamlik en emosioneel gesond te wees, is vir my*

glad nie belangrik nie 1 2 3 4 5 6 7 baie belangrik

D: Teks

Lees hierdie teks met Vigsvoorligting goed deur en beantwoord dan die vrae op die volgende bladsy.

(Tekst 1)

Party mense besluit om morele redes om nie seks te hê nie. Hulle glo dat seks voor die huwelik verkeerd is. Dit is dikwels teen hulle GODSDIENSTIGE oortuigings of TRADISIONELE waardes om seks voor die huwelik te hê. Seks met een getroue lewenslange maat wat nie MIV-positief is nie, bly natuurlik altyd die beste keuse. VIGS het egter so 'n werklike en skrikwekkende nagevolg van seks geword dat 'n mens nie anders kan as om kennis oor hierdie siekte te hê en jousef daarteen te BESKERM nie.

Vra vir jousef die volgende vrae: As ek my in 'n situasie bevind waar seks met my maat ter sprake kom, hoekom sou ek dit wil doen? Wil ek dit byvoorbeeld doen net om my ou/meisie te PLESIER? Of is daar dalk goeie redes om dit juis nie te doen nie? Antwoorde op vrae soos dié kan jou dalk help om oor seks te besluit.

(Tekst 2)

Jy staan op die punt om seks te hê met jou maat . . .

Om seks te hê met 'n spesiale iemand in JOU LEWE kan 'n WONDERLIKE ERVARING wees. Niemand sê vir jou: "Moenie seks hê nie!"

Maar onthou, as JY BESLUIT dat jy gereed is vir seks, moet jy natuurlik ook die gevolge en verantwoordelikhede kan dra wat daarmee saamgaan. Jy moet besluite neem wat die res van jou lewe kan beïnvloed. Jy kan nie daarvan wegkom dat jy die VERANTWOORDELIKHEID het om SELF daaroor te besluit nie.

Noudat jy die teks gelees het, probeer om oor die teks as geheel die volgende vrae te beantwoord:

Die inhoud van die teks lyk vir my:

onwaar	1	2	3	4	5	6	7	waar
objektief	1	2	3	4	5	6	7	subjektief
onvolledig	1	2	3	4	5	6	7	volledig
aanvaarbaar	1	2	3	4	5	6	7	onaanvaarbaar

Die teks is vir my:

interessant	1	2	3	4	5	6	7	oninteressant
formeel	1	2	3	4	5	6	7	informeel
afstotend	1	2	3	4	5	6	7	uitnodigend
lewendig	1	2	3	4	5	6	7	vervelig
persoonlik	1	2	3	4	5	6	7	onpersoonlik
eentonig	1	2	3	4	5	6	7	afwisselend

Hierdie teks is:

onnodig	1	2	3	4	5	6	7	sinvol
verstandig	1	2	3	4	5	6	7	dom
oordrewe	1	2	3	4	5	6	7	op die punt af
noodsaaklik	1	2	3	4	5	6	7	oorbodig

Ek kan my nie met die idees in die teks vereenselwig nie.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Wat die teks sê, is dieselfde as wat ek oor die onderwerp dink.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Die teks kom nie ooreen met my persoonlike waardes nie.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Ek kan my met die standpunte in die teks identifiseer.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Vir wie dink jy is die teks geskryf?

1. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om in 'n wêreld te lewe waarin almal gelyk is.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

2. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om status en aansien te hê.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

3. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om respek te hê vir die idees van hulle tradisionele kultuur of godsdiens.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

4. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om baie te bereik in die lewe en om suksesvol te wees.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

5. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om so te lewe dat hulle nie ander mense benadeel nie.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

6. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om plesier na te jaag en oor niks bekommerd te wees nie.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

7. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om vastigheid en sekerheid in hulle lewe te hê.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

8. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om 'n lewe vol opwinding, afwisseling en uitdagings te hê.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

9. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is dat dit goed gaan met die mense in hulle omgewing.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

10. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om goed ingelig te wees sodat hulle onafhanklik hulle besluite kan neem.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

11. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om ambisieus te wees*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

12. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om in 'n wêreld te lewe waarin daar vrede is en waar mense mekaar respekteer.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

13. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om self te kan kies wat hulle gaan doen.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

14. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om ander mense te help en eerlik te wees met hulle.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

15. *Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om risiko's te kan neem in hulle lewe.*

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

16. Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om deel te neem aan die gewoontes en tradisies van hulle kultuur en godsdiens.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

17. Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is dat hulle hulle lewe geniet.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

18. Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om gehoorsaam en beleefd te wees.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

19. Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om in beheer te wees.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

20. Die teks is geskryf vir mense vir wie dit belangrik is om liggaamlik en emosioneel gesond te wees.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Die skrywer van die teks lyk vir my:

betroubaar	1	2	3	4	5	6	7	onbetroubaar
kundig	1	2	3	4	5	6	7	onkundig
onbekwaam	1	2	3	4	5	6	7	bekwaam
vals	1	2	3	4	5	6	7	opreg
modern	1	2	3	4	5	6	7	ouderwets
onakkuraat	1	2	3	4	5	6	7	akkuraat

Hoe beoordeel jy die volgende stellings?

Vir my is seks voor die huwelik verkeerd.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Ek moet getrou bly aan my maat.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Ek moet kennis hê oor VIGS.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Ek het seks met my ou/meisie om hom/haar te plesier.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Ek is self verantwoordelik vir die keuses wat ek in my lewe maak.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Ek besluit self of ek seks gaan hê of nie.

stem glad nie saam nie 1 2 3 4 5 6 7 stem heeltemal saam

Baie dankie vir jou hulp met hierdie navorsing!!